

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ І МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «**Роль Верховної Ради України у формуванні та реалізації
державної політики**»

Здобувачки 4 курсу АПУАЗ групи
Освітньої програми Публічне управління та менеджмент
Спеціальності 128 Публічне управління та менеджмент
Галузі знань 28 Публічне управління та менеджмент
ступеня вищої освіти Бакалавр
Холодюк Марії Юріївни

Науковий керівник: Лазор О. Я. – доктор наук з державного управління,
професор кафедри публічного управління та адміністрування

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ. 7	7
1.1. Методологічні підходи та методи дослідження державної політики	7
1.2. Теоретичні засади забезпечення державної політики в діяльності Верховної Ради України.....	13
1.3. Конституційно-правові основи статусу та повноважень Верховної Ради України	Помилка! Закладку не визначено.
1.4. Нормативно-правові засади участі Верховної Ради України у формуванні державної політики	26
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ.....	35
2.1. Законодавча діяльність Верховної Ради України у формуванні державної політики.....	35
2.2. Участь Верховної Ради України у визначенні стратегічних пріоритетів державного розвитку.....	42
2.3. Механізми реалізації та контролю державної політики Верховною Радою України	50
Висновки до розділу 2	56
РОЗДІЛ 3. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ УЧАСТІ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ	58
3.1. Моделі парламентського впливу на державну політику в країнах ЄС	58
3.2. Особливості парламентського контролю в демократичних державах.....	61
3.3. Можливості імплементації зарубіжного досвіду в українську практику .	66
Висновки до розділу 3	71
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	74
ДОДАТКИ	80

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність теми зумовлена тим, що Верховна Рада України виступає центральним інституційним механізмом, через який здійснюється формування та реалізація державної політики, а також відбувається узгодження інтересів громадян, політичних сил і органів публічної влади.

У сучасних умовах трансформаційних процесів, поглиблення демократичних практик і необхідності адаптації національного законодавства до європейських стандартів саме парламент постає тим майданчиком, де вирішуються питання стратегічного курсу держави, створюються нормативні засади суспільного розвитку та встановлюються інституційні рамки для функціонування публічного управління.

Зміна зовнішньополітичних орієнтирів, воєнний стан, потреба в реформуванні секторів безпеки, економіки, соціальної політики й місцевого самоврядування посилюють навантаження на парламент як на орган, який має забезпечити законодавчу підтримку трансформацій та запобігти виникненню дисбалансів між галузями публічної влади.

Зростання суспільного запиту на прозорість, підзвітність та ефективність у діяльності органів влади формує нову площину для дослідження ролі парламенту в ухваленні рішень, які визначають розвиток держави. Верховна Рада не лише приймає закони, але й формує політичний порядок денний, контролює виконавчу владу, бере участь у розробці стратегічних документів і впливає на інституційне середовище, у якому функціонують інші суб'єкти державної політики. Отже аналіз парламентської діяльності, процедур нормотворчості та механізмів взаємодії з урядом і громадянським суспільством набуває особливої значущості для розуміння того, як формуються політичні рішення та яким чином вони впливають на національну безпеку, економічну стабільність і соціальну сферу.

Сучасні виклики, пов'язані з відновленням держави в умовах війни, імплементацією стандартів Європейського Союзу та необхідністю

модернізації інституційної архітектури публічної влади, актуалізують питання ролі парламенту як гаранта демократичних процесів і суб'єкта, що забезпечує баланс між потребами суспільства та спроможністю державних органів реалізовувати ухвалені рішення. Від парламенту очікується здатність адаптувати законодавчу базу до умов кризових ситуацій, водночас не порушуючи демократичних принципів і забезпечуючи захист прав громадян.

Об'єкт дослідження: діяльність Верховної Ради України у системі публічної влади.

Предмет дослідження: механізми формування та реалізації державної політики через нормативно-правові, контрольні та інституційні функції Верховної Ради України.

Мета дослідження: з'ясувати, як Верховна Рада України формує та реалізує державну політику, та визначити особливості її впливу на розвиток держави.

Методи дослідження: аналіз, узагальнення, порівняння, інтерпретація наукових джерел.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукові підходи до визначення поняття державної політики та її місця у системі публічного управління.
2. Розкрити теоретичні засади та методологічні підходи до дослідження ролі парламенту у формуванні державної політики.
3. Визначити конституційно-правовий статус Верховної Ради України у системі органів державної влади.
4. Дослідити основні функції Верховної Ради України у процесі формування державної політики.
5. Проаналізувати законодавчі механізми впливу парламенту на формування та реалізацію державної політики.
6. Охарактеризувати роль парламентських комітетів у процесі підготовки та прийняття політичних рішень.

7. Дослідити форми та інструменти парламентського контролю у процесі реалізації державної політики.

8. Проаналізувати взаємодію Верховної Ради України з органами виконавчої влади у процесі вироблення державної політики.

9. Вивчити зарубіжний досвід парламентської участі у формуванні та реалізації державної політики.

10. Сформулювати пропозиції щодо удосконалення діяльності Верховної Ради України у сфері формування та реалізації державної політики.

Теоретичне значення: дослідження поглиблює розуміння парламентської моделі формування державної політики та дозволяє систематизувати наукові підходи до аналізу ролі законодавчого органу в політичному процесі. Воно розкриває взаємозв'язок між функціями парламенту та механізмами реалізації політичних рішень. Отримані положення можуть бути використані для подальших наукових розвідок у сфері публічного управління й конституційного права.

Практичне значення: результати дослідження можуть бути застосовані у вдосконаленні парламентських процедур та оптимізації взаємодії між законодавчою і виконавчою владою. Висновки роботи здатні слугувати орієнтиром для розробки пропозицій щодо підвищення ефективності реалізації державної політики. Матеріали можуть бути корисними для практиків у сфері публічного управління, органів влади та громадських аналітичних центрів.

Наукова новизна: дослідження пропонує оновлене бачення ролі Верховної Ради України в сучасних умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів. У роботі уточнюється структура механізмів впливу парламенту на формування та реалізацію політичних рішень. Новизна полягає у поєднанні аналізу нормативних засад, практичної діяльності та взаємодії парламенту з іншими інститутами публічної влади, що дозволяє комплексно оцінити його роль у державотворчих процесах.

Структура роботи: робота складається з трьох розділів, десяти підрозділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 77 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Методологічні підходи та методи дослідження державної політики

Методологічні підходи до дослідження державної політики охоплюють багаторівневі аналітичні конструкції, що дозволяють вивчати роль парламенту як інституції, яка формує нормативні засади розвитку суспільства. У цьому контексті значущою є праця І. Петренка [23, с. 131], котрий розглядає державну політику як взаємодію владних суб'єктів, що потребує поєднання емпіричних та інтерпретативних методів.

Його концепція передбачає використання системного аналізу для розкриття структури політичних рішень, що є додатним для дослідження діяльності Верховної Ради України як законодавчого органу.

Такий підхід дозволяє описати політику не лише як набір нормативних актів, а як процес вироблення рішень у складному інституційному середовищі. У межах дослідження парламентської діяльності цей методологічний орієнтир сприяє висвітленню того, як формуються взаємозв'язки між комітетами, фракціями та зовнішніми учасниками політичного процесу.

Особливого значення набуває розгляд соціальної складової політики, яку описує М. Іващук [7], підкреслюючи, що парламентська діяльність нерозривно пов'язана з суспільними очікуваннями та динамікою партійної конкуренції. Дослідник акцентує, що державна політика має вивчатися через аналіз позицій політичних партій, дискурсивних стратегій та форм інституційної поведінки. Це створює методичні підстави для використання дискурс-аналізу, соціологічного моніторингу та порівняльних політичних досліджень, які дозволяють простежити, як парламент відображає інтереси різних груп. Такі методи уможливають дослідження формування порядку денного, ролі фракцій у прийнятті рішень та специфіки позиціонування депутатів щодо євроінтеграційних та оборонних ініціатив. Праця Іващука

формує методичну основу для аналізу поведінкових аспектів парламентської політики.

Конституційні рамки державної політики, що впливають на вибір методів дослідження, висвітлює Б. Калиновський [9, с. 27], який розглядає регіональні політики через призму конституційних принципів та інституційної конструкції публічного управління.

Його підхід підкреслює необхідність застосування юридичного аналізу у поєднанні з інституційно-функціональним методом для дослідження діяльності Верховної Ради. Така методологія дозволяє розкрити взаємозв'язок між конституційними нормами та реальними механізмами парламентської взаємодії, включно з роллю комітетів, процедурою нормотворення та контролем за виконавчою владою. Застосування правового аналізу дає підстави для оцінки відповідності законодавчих рішень конституційним положенням та міжнародним стандартам. Це створює умови для глибшого розуміння того, як інституційні правила формують траєкторії державної політики.

У межах аналізу нормативних моделей політики доречно враховувати розвідки Л. Квятковської [11], яка пропонує методологію оцінювання реалізації регіональної політики. Дослідниця наголошує на потребі поєднання кількісних і якісних методів, оскільки структура державної політики має багатовимірний характер.

Такий підхід дає змогу використовувати статистичний аналіз для дослідження соціально-економічних ефектів парламентських рішень, а також експертне оцінювання для визначення ефективності їх упровадження. Це має прямий зв'язок із вивченням діяльності Верховної Ради, оскільки дозволяє оцінювати вплив законів на регіональний розвиток, децентралізацію та соціальні програми. Відповідно до підходу Квятковської, дослідник може інтегрувати моделі політичного аналізу зі статистичними методиками для комплексної оцінки наслідків державних рішень.

Теоретичний аспект формування парламентської політики також досліджує О. Марченко [20, с. 61], який розглядає інформаційну політику як сферу, що потребує міждисциплінарного підходу. У його роботі підкреслюється значення правових, соціологічних та політичних методів, що дозволяють вивчати, як інформаційні механізми впливають на нормотворчі процеси. Це актуалізує використання медіааналізу, контент-аналізу та структурних моделей, які допомагають виявити вплив інформаційних потоків на прийняття рішень. У контексті парламенту це дає можливість визначити, як інформаційні кампанії, громадські консультації та комунікаційні стратегії впливають на політичні дебати. Застосування цього методологічного інструментарію сприяє виявленню структури інформаційного впливу на державну політику. У сфері соціальної політики В. Лавроненко [16, с. 20] пропонує методологію, яка базується на поєднанні соціологічного аналізу та нормативного підходу. Дослідник зазначає, що для дослідження державної політики потрібно враховувати як інституційні механізми, так і соціальні наслідки прийнятих рішень. Такий підхід дозволяє застосовувати емпіричні методи — опитування, інтерв'ю, аналіз соціально-економічної статистики — для оцінки реального впливу парламентських рішень на добробут населення. Це сприяє комплексному розумінню наслідків державної політики, що включає соціальні ризики, доступність послуг і структурні зміни. У поєднанні з інституційним аналізом ці методи допомагають оцінити відповідність рішень Верховної Ради заявленим соціальним пріоритетам.

Інструменти інституційного аналізу, розроблені О. Кашуком [10], дозволяють досліджувати механізми регулювання різних сфер політики, зокрема житлової. Його методологія підкреслює важливість аналізу нормативних актів, процедурного підходу та компаративістики, що дає змогу зіставити політичні моделі різних держав. У контексті функціонування Верховної Ради це відкриває можливість порівняти українські моделі регулювання з міжнародними практиками та виявити спільні риси й відмінності. Дослідження Кашука допомагає зрозуміти, як інституційні

структури визначають спосіб реалізації державної політики. Застосування компаративного аналізу дозволяє оцінити ефективність нормотворення у конкретних галузях.

Роль парламенту як суб'єкта безпекової політики розкриває М. Савченко [35, с. 48], яка наголошує на потребі аналізу рішень Верховної Ради через призму національної безпеки. Такий підхід орієнтує дослідника на використання стратегічного аналізу, моделювання ризиків та вивчення оборонних нормативів.

У цьому контексті методи аналізу політики мають враховувати як правову, так і стратегічну складову рішень. Це дозволяє досліджувати, як парламент формує оборонні програми, контролює діяльність виконавчих органів і забезпечує баланс між демократичними процедурами та безпековими вимогами. Застосування цього підходу поглиблює можливості дослідження силових аспектів державної політики.

Одним із дослідників, що розглядає Верховну Раду у площині державного управління, є В. Крейденко [15], який аналізує поведінкові та процедурні особливості парламенту в умовах воєнного стану.

Його методологія ґрунтується на поєднанні інституційного аналізу, моделювання кризових ситуацій та дослідження адаптивних процедур, що формуються в екстремальних умовах. Це створює можливість описати, як парламент трансформує свою роботу у відповідь на зміни політичного середовища. У межах дослідження державної політики такі методи дають змогу виявити тенденції у прийнятті рішень, пов'язаних із безпекою, бюджетом та міжнародною співпрацею. Застосування цього підходу дозволяє оцінити стійкість парламентських інституцій у період криз.

Соціально-економічні методи аналізу державної політики представлені у працях В. Микитась [21, с. 35], яка вивчає структуру соціальних програм через аналіз економічних індикаторів. Дослідниця пропонує поєднання економетричного моделювання та політичного аналізу для вивчення дії державних інструментів. У контексті парламентських рішень такі методи

можуть використовуватися для оцінки впливу законів на рівень соціального захисту, зайнятість та якість життя. Статистичні моделі дозволяють кількісно оцінити ефекти державної політики та порівнювати альтернативні варіанти регулювання. Такий підхід створює підґрунтя для обґрунтованої оцінки рішень Верховної Ради у соціальній сфері.

Дослідження інституційної структури парламенту з позицій правової науки здійснює І. Корнієнко [13, с. 49], який розглядає Верховну Раду як складову системи захисту прав людини. Методологія дослідника поєднує юридичний аналіз, структурно-функціональний підхід та оцінювання відповідності законодавства міжнародним стандартам. Це дає змогу розкрити потенціал парламенту як захисного механізму через призму правотворчості, парламентського контролю та взаємодії з омбудсманом. Така методика дозволяє вивчати не лише зміст законів, а й процедурні аспекти, що впливають на реальну дієвість політичних рішень. У межах аналізу державної політики це сприяє глибшому розумінню демократичних інституцій. Сферу інноваційної політики представляє праця О. Скрипник [44, с. 69], що наголошує на потребі методів прогнозування та моделювання у формуванні державних пріоритетів. Дослідник пропонує застосовувати методології форсайту, аналізу трендів та оцінювання сценаріїв розвитку. Це особливо релевантно для парламентської діяльності, оскільки Верховна Рада формує базові принципи економічної модернізації та інноваційного регулювання. Застосування такого підходу дає змогу оцінити довгостроковий вплив законодавчих ініціатив на технологічний розвиток країни. Відповідно, методи прогнозування стають невід'ємним елементом дослідження парламентської політики.

Моделювання інвестиційних процесів, що впливають на державну політику, аналізує В. Поєдинок [27, с. 131], який акцентує на потребі кількісних методів для дослідження розвитку капіталу. Дослідник пропонує використовувати моделі оцінювання ризиків, аналізу інвестиційних потоків та порівняльні економічні методи для оцінки ефективності політичних

рішень. У межах діяльності Верховної Ради такі методи можуть застосовуватися для розробки інвестиційних законів, а також аналізу бюджетних рішень. Це дає змогу окреслити наслідки політики у контексті розвитку ринкових механізмів. Таким чином, кількісний аналіз становить важливий елемент політичних досліджень.

Роль інформаційної політики у механізмах державного управління досліджує Т. Савосько [34, с. 22], яка підкреслює комунікаційну складову політичних процесів. Дослідниця наголошує на потребі методів аналізу інформаційних потоків, включно з контент-аналізом, аналізом наративів та вивченням медіаінфраструктури.

Це дозволяє з'ясувати, як інформаційні впливи формують політичні рішення, зокрема у парламентському середовищі. Використання таких методів дає можливість відстежувати взаємодію між публічними комунікаціями Верховної Ради та громадською думкою. Застосування цього підходу сприяє дослідженню медіа-детермінант державної політики.

Дискусію щодо природи інфраструктурної політики розвиває В. Ліпкан [17], який підкреслює потребу інтегрованих методів аналізу у сфері державного планування. Його праця пропонує застосовувати інституційний аналіз, просторове моделювання та стратегічні методи для оцінки розвитку інфраструктури.

Це може бути використано для аналізу рішень Верховної Ради щодо інфраструктурних програм та просторової політики. Такі методи дозволяють оцінити відповідність рішень довгостроковим цілям розвитку країни. У межах державної політики це дає змогу сформулювати комплексне уявлення про інфраструктурні трансформації.

Проблеми антикорупційної політики розглядає О. Савчук [36, с. 113], яка пропонує застосовувати інституційний аналіз у поєднанні з аналітикою правозастосування. Дослідниця наголошує на потребі вивчення механізмів контролю та відповідальності, що мають досліджуватися через аналіз нормативних актів та практики їх виконання. У сфері парламентської

діяльності такі методи дозволяють оцінювати структуру антикорупційних законів та їх вплив на державне управління. Це створює умови для системного дослідження боротьби з корупцією як частини державної політики. Аналіз правозастосування доповнює інституційний підхід глибшими емпіричними спостереженнями.

Стратегії стимулювання екологічної політики, які аналізує О. Семененко [41, с. 69], відкривають можливості застосування моделей екологічного прогнозування. Дослідник зазначає, що державна політика має оцінюватися через екологічні наслідки рішень, що формує потребу використання спеціалізованих методів оцінки впливу. Це дозволяє зіставити нормативні вимоги з фактичними результатами природоохоронних програм, що ухвалюються парламентом. Використання таких методів може прояснити механізми формування екологічної політики у законодавчій площині. Це допомагає створити цілісну оцінку політичних рішень у сфері довкілля.

Завершує методологічний спектр І. Сидоренко [42, с. 210], який вивчає функції парламентських комітетів через аналіз процедур та інституційних механізмів. Дослідник описує методи спостереження, інституційного аналізу та вивчення нормотворчої діяльності для з'ясування ролі комітетів у формуванні політики.

Це дозволяє відтворити структуру роботи парламенту та оцінити ефективність процедур. Такий підхід створює основу для дослідження етапів розробки законопроектів та взаємодії між парламентськими інституціями. У межах державної політики це допомагає описати внутрішню логіку вироблення рішень.

1.2. Теоретичні засади забезпечення державної політики в діяльності Верховної Ради України

Теоретичні засади забезпечення державної політики в діяльності Верховної Ради України формуються на перетині конституційної теорії, інституційної аналітики та нормативно-ціннісного підходу, що дозволяє розглядати парламент як центр публічного управління та як складову

механізму вироблення стратегічних рішень. Значну увагу у цьому контексті привертає підхід І. Петренка [23, с. 131], який трактує державну політику як багатоетапний процес взаємодії владних суб'єктів, що зумовлює необхідність поєднання раціонального, процедурного та системного аналізу. На основі цієї концепції роль Верховної Ради постає не лише в ухваленні нормативних актів, але й у формуванні певних моделей політичної поведінки, що забезпечують збалансованість інтересів держави та суспільства.

Методологічне значення підходу Петренка полягає у можливості описати парламентські процедури через логіку політичного циклу, у якому парламент відіграє роль суб'єкта формування порядку денного. Таке прочитання дозволяє встановити, як закономірності державної політики відображаються у практичній діяльності законодавчого органу та які аналітичні інструменти потрібні для дослідження цих процесів.

Таблиця 1.1.

Теоретико-правові основи забезпечення державної політики в діяльності Верховної Ради України

Теоретичний елемент	Зміст та характеристика	Роль у формуванні державної політики
Конституційні засади	Визначають статус парламенту, його повноваження, взаємодію з іншими органами влади, принципи народного суверенітету та поділу влади.	Створюють правову основу для здійснення парламентом законодавчої та контрольної функцій, визначають межі його впливу на політику.
Законодавчі повноваження	Охоплюють процес розроблення, обговорення та ухвалення законів, що встановлюють правила і норми функціонування держави.	Забезпечують формування нормативного середовища, у якому реалізується державна політика та визначаються її механізми.
Парламентський контроль	Включає інструменти нагляду за діяльністю уряду: запити, заслуховування звітів, тимчасові комісії, контроль за бюджетом.	Дозволяє парламенту оцінювати якість реалізації політики, виявляти проблеми та впливати на корекцію рішень виконавчої влади.
Представницька функція	Передбачає вираження інтересів громадян через діяльність депутатів і парламентських комітетів.	Формує політичний порядок денний на основі суспільних потреб і відображає запити різних груп населення.
Регуляторна діяльність	Спрямована на встановлення правил для економічної, соціальної, безпекової та іншої державної політики.	Забезпечує упорядкування державних процесів і визначає рамки для діяльності уряду та інших суб'єктів політики.

Інституційна взаємодія	Координація діяльності парламенту з урядом, судами, Президентом, органами місцевого самоврядування.	Створює узгодженість політичних рішень та сприяє реалізації єдиного державного курсу.
Науково-експертне забезпечення	Діяльність інститутів, аналітичних служб, залучення фахівців під час підготовки законопроектів.	Підвищує обґрунтованість політичних рішень і дозволяє застосовувати доказові підходи до державної політики.
Принцип публічності	Забезпечення відкритості пленарних засідань, доступності законопроектів та звітності.	Формує довіру суспільства та підсилює легітимність політичних рішень.

Соціально-політичні засади забезпечення державної політики розкриває М. Іващук [7], який аналізує поведінку політичних партій у парламенті та їх вплив на євроінтеграційний курс України.

У цьому підході Верховна Рада постає як політичний майданчик, де взаємодіють інтереси різних фракцій, а процес ухвалення рішень залежить від структури коаліцій, характеру політичної конкуренції та динаміки внутрішньопартійних стратегій.

Така теоретична точка зору дозволяє доповнити інституційний аналіз парламенту елементами поведінкового підходу, що дає змогу краще зрозуміти механізми підтримки або блокування законодавчих ініціатив. У межах дослідження державної політики це означає, що практика ухвалення рішень не може вивчатися без урахування партійної системи, медійних впливів та суспільних запитів. Теоретична модель Іващука формує уявлення про парламент як динамічну політичну систему, в якій вироблення державної політики є результатом взаємодії суб'єктів різної природи.

Конституційні та правові засади діяльності Верховної Ради детально аналізує Б. Калиновський [9, с. 27], який виходить із необхідності розглядати державну політику через призму конституційного регулювання та інституційної структуризації влади. Його підхід ґрунтується на функції парламенту визначені конституційним ладом, а отже саме правові норми формують рамки для прийняття політичних рішень. Застосування правового методу дозволяє не лише оцінити формальні повноваження Верховної Ради, але й проаналізувати, як конституційні принципи впливають на процедури

нормотворення. Така перспектива забезпечує можливість дослідження відповідності законодавчих актів державним пріоритетам та міжнародним зобов'язанням країни. Крім того, аналіз Калиновського допомагає встановити, як правові засади Parliamentarism формують загальну логіку державної політики та визначають механізми її імплементації.

Нормативні теорії державної політики доповнює праця Л. Квятковської [11], яка розглядає принципи реалізації регіональної політики крізь призму комбінування якісних і кількісних методів. Дослідниця стверджує, що державна політика має бути вивчена через оцінку її результатів, що зумовлює застосування інструментів аналізу показників розвитку та експертної оцінки. У контексті діяльності Верховної Ради така методологія дає можливість оцінювати реальний вплив законодавчих рішень на соціально-економічний розвиток регіонів та якість управління.

Це дозволяє зрозуміти, наскільки парламентські ініціативи відповідають потребам локальних спільнот і яким чином можливе вдосконалення механізмів контролю за їх виконанням. Теоретичний підхід Квятковської пропонує універсальну модель, яка дає змогу інтегрувати аналіз політики з оцінюванням державних програм.

Інформаційні засади державної політики висвітлює О. Марченко [20, с. 61], який описує взаємодію правового регулювання, інформаційних потоків та діяльності органів влади. На його думку, сучасна державна політика не може досліджуватися без урахування впливу інформаційних каналів, медійних ефектів та комунікативних практик. У діяльності Верховної Ради це означає, що комунікація між парламентом та суспільством формується як окрема політична сфера, що визначає зміст публічних рішень та рівень довіри до державних інституцій. Теоретичні положення Марченка дозволяють застосовувати методи контент-аналізу, аналізу політичних нарративів та правового моделювання для дослідження, як інформаційні норми впливають на політичний процес. Це створює підґрунтя для трактування парламенту як комунікативного центру державної політики.

**Інституційно-функціональні механізми забезпечення державної
політики парламентом**

Механізм діяльності	Характеристика та інструменти	Значення для забезпечення державної політики
Законотворчий процес	Розробка ініціатив, експертизи, обговорення в комітетах, поправки, голосування, промульгація.	Формує правову базу, що визначає напрям державної політики та умови її здійснення.
Комітетська система	Спеціалізовані органи, які здійснюють аналіз законопроектів, моніторинг політики, експертні консультації.	Забезпечує глибину опрацювання політичних рішень і підвищує їх професійний рівень.
Парламентський контроль виконання бюджету	Включає аудит, аналіз звітів уряду, роботу з Рахунковою палатою.	Дозволяє оцінювати ефективність використання фінансових ресурсів та коректність реалізації державних програм.
Тимчасові слідчі комісії	Розслідування окремих випадків порушень або неефективності у сфері державної політики.	Сприяють виявленню проблем і дають підстави для реформування, кадрових рішень або зміни законів.
Парламентські слухання	Обговорення питань державної політики за участю урядовців, експертів, громадськості.	Формують комплексне бачення проблеми та сприяють виробленню обґрунтованих рішень.
Призначення і звільнення посадових осіб	Вплив на кадрову політику в органах державної влади, регуляторних установах та контрольних органах.	Забезпечує відповідність політичного курсу та реалізацію державних стратегій компетентними структурами.
Механізми співпраці з урядом	Погодження програм діяльності Кабінету Міністрів, аналіз урядових планів, взаємодія на рівні комітетів.	Створює координаність між гілками влади та забезпечує реалізацію державної політики в єдиному руслі.
Міжнародно-парламентська взаємодія	Участь у міжпарламентських асамблеях, співпраця з ЄС, адаптація стандартів.	Сприяє модернізації політичних процесів та інтеграції України до європейського простору.

Суттєвий внесок у розвиток теоретичних пояснень природи парламентської політики здійснює М. Савченко [35, с. 48], яка аналізує роль Верховної Ради у сфері обороноздатності та безпеки.

У її дослідженні парламент розглядається як суб'єкт формування стратегічних рішень, що визначають засади оборонної політики та взаємодію з силовими структурами.

Застосування стратегічного підходу дає змогу трактувати парламент як частину системи національної безпеки, що накладає специфічні вимоги до змісту законодавчих актів. Теоретичні засади цього підходу дозволяють аналізувати ризики, досліджувати безпекові пріоритети та оцінювати структуру оборонних повноважень парламенту. Такий підхід розширює дослідницькі можливості вивчення державної політики у безпековій сфері.

У дослідженні інституційної стабільності парламенту особливе місце займає праця В. Крейденка [15], який аналізує діяльність Верховної Ради в умовах воєнного стану. Дослідник підкреслює, що політичні інституції трансформуються залежно від рівня загроз, що формує особливі теоретичні вимоги до їх вивчення. У межах його підходу парламент розглядається як адаптивна структура, здатна змінювати свої процедури та форми роботи відповідно до викликів. Такий аналіз дозволяє включати до методології дослідження кризовий та адаптивний підходи, які пояснюють стійкість державної політики та механізми ухвалення рішень у надзвичайних умовах. Теоретична модель Крейденка формує концепт парламенту як інституції довготривалої дії, що виконує стабілізуючу роль.

Соціальні аспекти державної політики розкриває В. Лавроненко [16, с. 20], який описує взаємозв'язок між соціальними програмами та законодавчим забезпеченням. У його підході Верховна Рада виступає гарантом формування соціальних інструментів, які впливають на рівень життя населення та структуру соціального захисту.

Теоретична перспектива цього дослідження орієнтована на аналіз соціальної справедливості, державного регулювання та механізмів підтримки вразливих груп. Це зумовлює застосування соціологічного аналізу, економічного моделювання та інтерпретації соціальної політики через структуру нормативних рішень. Аналіз Лавроненка формує підґрунтя для зв'язку парламентської роботи із соціальними наслідками державної політики.

Питання політичної модернізації держави та ролі законодавчого органу розкриває Н. Макаренко [18, с. 135], яка підкреслює значення парламенту як інституції, що забезпечує розвиток соціальної держави. Її теоретичний підхід ґрунтується на розгляді парламенту як джерела політичної стабільності, здатного формувати соціальні стандарти та регулювати соціально-економічні відносини. У межах цієї концепції державна політика розглядається як нормативний механізм підтримки суспільного добробуту, а парламент — як інструмент правового забезпечення цих процесів. Такий аналіз стимулює інтеграцію правового, соціологічного та політичного підходів. Теоретичне бачення Макаренко формує погляд на Верховну Раду як на системоутворювальний елемент державної політики.

У зовнішньополітичному вимірі роль парламенту висвітлює О. Макаренко [19, с. 111], який описує Верховну Раду як інституцію міжнародного представництва, що впливає на формування зовнішньої політики держави. У межах його підходу парламент визначається як суб'єкт публічної дипломатії, що ухвалює рішення, здатні змінювати міжнародні відносини. Теоретична модель цього підходу включає аналіз норм міжнародного права, інституційних механізмів міжпарламентських відносин та зовнішньополітичних стратегій. Це створює основу для вивчення впливу парламенту на міжнародні процеси. Такий підхід дозволяє осмислити взаємодію між внутрішньою та зовнішньою політикою у діяльності Верховної Ради.

Фінансово-бюджетний вимір діяльності парламенту теоретично обґрунтовує Л. Гордієнко [4, с. 35], який аналізує державну фінансову політику через призму соціальної спрямованості. Його модель включає аналіз державного бюджету як основного інструменту реалізації політичних рішень парламенту.

Такий підхід забезпечує вивчення зв'язку між фінансовими нормативами, структурою видатків та пріоритетами державної політики. У межах діяльності Верховної Ради фінансові теорії Гордієнка дозволяють

оцінити, як законодавчі рішення визначають напрями соціально-економічного розвитку. Це формує підґрунтя для комплексного аналізу бюджетних процесів як частини публічної політики.

1.3. Конституційно-правові основи статусу та повноважень Верховної Ради України

Конституційно-правові основи статусу та повноважень Верховної Ради України формуються як структура, що визначає місце парламенту в системі державного механізму та забезпечує взаємодію інститутів влади в межах Конституції України. Цей інститут законодавчої влади виступає носієм представницької функції народу, а отже його конституційний статус охоплює не лише перелік компетенцій, а й процедурні принципи реалізації цих повноважень, що закріплюють стабільність парламентського врядування. У науковому дискурсі зазначається, що конституційна модель парламенту в Україні має комбінований характер, адже поєднує ознаки класичної парламентарної системи та елементи президентсько-парламентського формату із чітким розмежуванням сфер відповідальності. Таке поєднання сприяє функціонуванню складного механізму контролю, стримувань і противаг, де Верховна Рада виконує роль нормативного та інституційного центру політичної системи. На це звертає увагу А. Макаренко, підкреслюючи, що парламент виступає базою для розвитку соціальної держави й формування публічної політики через ухвалення законів і здійснення контролю за виконавчою владою [18, с. 135].

Конституційний статус Верховної Ради України безпосередньо закріплений у Конституція України, зокрема у розділі IV «Верховна Рада України». Відповідно до статті 75, Верховна Рада України є єдиним органом законодавчої влади в державі, що визначає її провідне місце у системі органів державної влади. Стаття 76 встановлює склад парламенту та порядок його формування шляхом загальних, рівних і прямих виборів, що забезпечує демократичний характер представництва. Водночас стаття 85 визначає

основні повноваження Верховної Ради України, серед яких ключовими є прийняття законів, затвердження Державного бюджету, визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, а також здійснення парламентського контролю. Таким чином, конституційні норми формують базову модель функціонування парламенту як центрального елемента державного механізму.

Питання конституційного статусу Верховної Ради України нерозривно пов'язане з аналізом правових засад формування державної політики, оскільки законодавчий орган визначає зміст нормативних актів, що впливають на функціонування усіх секторів суспільного життя. Такий підхід відображає сучасну тенденцію до розуміння парламенту як органу, що трансформує суспільні потреби у державні рішення через механізми нормотворчості та парламентського контролю. У межах цього підходу особливої уваги набуває процедура законодавчої ініціативи, парламентських слухань, роботи комітетів та інститутів експертизи, які забезпечують збалансованість і раціональність законодавчих рішень. П. Корнієнко наголошує, що саме парламент стає тією інституцією, яка формує правозахисний механізм у державі через ухвалення нормативних актів, що гарантують реалізацію прав і свобод громадян та посилюють інституційні можливості держави реагувати на суспільні виклики [13, с. 49].

Сукупність конституційно-правових норм, які визначають діяльність Верховної Ради України, передбачає її структурну організацію, порядок формування, механізм відповідальності та перелік компетенцій, що забезпечують ефективність її функціонування як представницького органу. Значну роль у цьому відіграє взаємодія парламенту з іншими гілками влади, адже конституційна модель України передбачає розподіл державної влади, який ґрунтується на рівновазі повноважень між парламентом, урядом та главою держави. Важливим елементом є встановлення чіткої процедури парламентського контролю, що охоплює інструменти запитів, заслуховування звітів уряду та створення тимчасових слідчих комісій. В. Крейденко зазначає,

що особливо під час воєнного стану роль парламенту посилюється, адже він стає центром ухвалення рішень, спрямованих на підтримку обороноздатності та адаптацію правової системи до умов надзвичайних викликів [15].

Рисунок 1.3. Конституційно-правові основи статусу та повноважень Верховної Ради України

Аналіз конституційних норм дає можливість виокремити основні групи повноважень Верховної Ради України, які визначають її функціональне призначення. До них належать законодавчі повноваження, що полягають у прийнятті законів та внесенні змін до чинного законодавства; установчі повноваження, пов'язані з формуванням інших органів державної влади; контрольні повноваження, які реалізуються через механізми парламентського контролю за діяльністю виконавчої влади; а також бюджетно-фінансові повноваження, що передбачають затвердження державного бюджету та контроль за його виконанням. Отож, системний характер повноважень парламенту забезпечує його комплексний вплив на всі ключові сфери державного управління.

Невід'ємною складовою конституційно-правового статусу Верховної Ради є її бюджетно-фінансова компетенція, що дає можливість парламенту визначати засади державних фінансів, затверджувати бюджет та контролювати його виконання. Саме через процедуру бюджетного процесу парламент виконує функцію впливу на економічну політику та забезпечує прозорість використання публічних коштів. Бюджетне право парламенту охоплює не лише затвердження параметрів бюджету, а й аналіз стратегічних фінансових документів, що визначають середньострокові напрями діяльності держави. Л. Гордієнко підкреслює, що фінансова політика соціального спрямування формується через законодавче забезпечення, яке створює передумови для перерозподілу ресурсів і розвитку соціальної інфраструктури, а отже парламент виступає її інституційною основою [4, с. 35]. Елементом здійснення повноважень Верховної Ради України є визначення напрямів державної інформаційної політики та створення законодавчого середовища, яке регулює функціонування інформаційного простору. Регулювання інформаційних відносин має суттєвий вплив на демократичні процеси, адже воно стосується прав громадян на доступ до інформації, свободу слова й захист від дезінформації. Функціонування якісної інформаційної політики забезпечує політичну комунікацію між державою та суспільством, сприяє підзвітності влади та формує механізми захисту інформаційної безпеки. К. Данилов та К. Соловйова зазначають, що саме через законодавче визначення засад інформаційної політики держава отримує можливість створювати збалансовану модель взаємодії між владою, медіа та громадянами [5].

Становлення сучасного конституційно-правового статусу Верховної Ради України відбувалося поступово та пов'язане з прийняттям Конституції 1996 року, яка закріпила основи парламентаризму в Україні. Подальший розвиток законодавства та внесення змін до Конституції сприяли уточненню повноважень парламенту та вдосконаленню механізмів його взаємодії з іншими гілками влади. Особливого значення ці процеси набули в умовах

політичних трансформацій та реформ, спрямованих на зміцнення демократичних інститутів і забезпечення ефективного функціонування державної влади.

Таблиця 1.4.

Конституційний статус Верховної Ради України

Елемент статусу	Зміст і характеристика	Конституційне значення
Єдиний орган законодавчої влади	Визначена Конституцією як інституція, що ухвалює закони та формує нормативну базу держави.	Забезпечує функціонування законодавчої системи та визначає напрям політичного розвитку.
Представницький характер	Сформована шляхом прямих виборів, відображає волю народу через діяльність депутатів.	Реалізує принцип народного суверенітету та демократичну легітимацію державної влади.
Конституційна компетенція	Повноваження закріплені розділом IV Конституції України, що визначає межі й порядок діяльності парламенту.	Формує юридичні засади функціонування парламенту в системі державної влади.
Строк повноважень	П'ятирічний мандат народних депутатів, що визначає тривалість політичного циклу.	Забезпечує стабільність представницького органу та періодичну зміну політичної конфігурації.
Організаційна структура	Пленарні засідання, комітети, фракції, Голова Верховної Ради та апарат парламенту.	Визначає спосіб організації роботи і впливає на якість законотворчої діяльності.
Принцип поділу влади	Парламент взаємодіє з виконавчою і судовою владою в межах конституційних повноважень.	Створює систему стримувань і противаг, запобігаючи концентрації влади.
Публічність діяльності	Відкритість засідань, доступність законопроектів, звітність депутатів.	Підсилює легітимність парламенту та забезпечує демократичний контроль суспільства.

Парламентська діяльність у сфері регіональної політики також є складовою конституційно-правового статусу Верховної Ради, адже саме парламент ухвалює закони, що визначають принципи адміністративно-територіального устрою, місцевого самоврядування та регіонального розвитку. Через такі рішення формується інституційний баланс між центральною та місцевими владними інституціями, а також забезпечується децентралізація управління. Регіональна політика набуває особливої ваги у контексті забезпечення рівних можливостей розвитку територій та створення

передумов для інтегрованої державної стратегії. Б. Калиновський акцентує, що конституційні засади регіональної політики визначають правові рамки для узгодження інтересів держави та місцевих громад, а парламентські рішення створюють інструменти їх реалізації [9, с. 27].

У конституційній моделі України Верховна Рада виступає суб'єктом формування політики в соціальній сфері, що охоплює законодавче визначення державних соціальних гарантій, стандартів соціального захисту та механізмів підтримки вразливих категорій населення.

Соціальна політика держави реалізується через ухвалення нормативно-правових актів, що забезпечують функціонування системи соціального страхування, пенсійного забезпечення та соціальних послуг. Роль парламенту у цій сфері полягає у формуванні нормативної бази, яка здатна адаптуватися до суспільних змін і відповідати потребам населення. В. Ільяшенко підкреслює, що формування соціальної політики неможливе без законодавчої бази, яка забезпечує узгодженість між потребами суспільства та можливостями держави [8, с. 192].

Діяльність парламенту у сфері зовнішньої політики становить окремий напрям конституційно-правового регулювання, що визначає повноваження Верховної Ради у ратифікації міжнародних договорів, визначенні засад зовнішньополітичного курсу та контролі за діяльністю органів виконавчої влади у сфері міжнародних відносин. Через такі механізми парламент формує зовнішньополітичну стратегію та забезпечує відповідність дій держави міжнародним нормам.

Науковці звертають увагу, що системність парламентського впливу на зовнішню політику визначається через баланс між дипломатичною діяльністю уряду та законодавчою основою, створеною Верховною Радою. О. Макаренко зазначає, що парламент виконує функцію гаранта відповідності зовнішньої політики держави її конституційним засадам та міжнародним зобов'язанням [19, с. 111].

У сфері інноваційної політики Верховна Рада реалізує законодавчі засади розвитку наукових досліджень, підтримки високотехнологічних галузей і стимулювання модернізації економіки. Інноваційна діяльність потребує правового регулювання, яке створює умови для інвестицій, наукових ініціатив та інтеграції України у глобальні технологічні процеси. Через ухвалення стратегічних нормативних документів парламент формує правові рамки для діяльності інноваційних підприємств, наукових установ та освітніх організацій. О. Скрипник підкреслює, що реалізація інноваційної політики передбачає чітку законодавчу модель, яка здатна реагувати на виклики, пов'язані зі змінами глобального економічного середовища [44, с. 69]. Верховна Рада відіграє суттєву роль у формуванні антикорупційної політики, створюючи законодавчі механізми запобігання корупційним практикам у публічному секторі. Правове регулювання у цій сфері охоплює створення інституцій, визначення процедур, встановлення відповідальності та впровадження інструментів прозорості діяльності органів влади. Антикорупційне законодавство стає основою формування культури доброчесності та підзвітності, що прямо впливає на довіру громадян до державних інститутів. О. Савчук зазначає, що ефективність антикорупційної політики залежить від узгодженості законодавчої бази та здатності парламенту підтримувати її постійне оновлення [36, с. 113].

1.4. Нормативно-правові засади участі Верховної Ради України у формуванні державної політики

Нормативно-правові засади участі Верховної Ради України у формуванні державної політики охоплюють широкий спектр конституційних, законодавчих та процедурних положень, що визначають механізм трансформації суспільних запитів у систему владних рішень.

Ці засади встановлюють способи й форми реалізації парламентом своїх повноважень як представницького органу, який через нормотворчість,

контроль та участь у стратегічному плануванні впливає на структурні й функціональні характеристики державного управління.

Таблиця 1.5.

Конституційно визначені повноваження Верховної Ради України

Група повноважень	Складові та зміст	Роль у здійсненні державної влади
Законодавчі	Ухвалення законів, внесення змін до законодавства, визначення засад політики держави.	Формує правову систему та регуляторні механізми функціонування держави.
Конституційні	Внесення змін до Конституції, ініціювання конституційних процедур, визначення адміністративно-територіального устрою.	Встановлює фундамент державної організації та правового порядку.
Бюджетно-фінансові	Ухвалення Державного бюджету, контроль за його виконанням, взаємодія з Рахунковою палатою.	Забезпечує розподіл ресурсів та контроль за ефективністю державних видатків.
Контрольні	Парламентські запити, інтерпеляції, слухання, слідчі комісії, контроль за урядом та підзвітними органами.	Дозволяють оцінювати діяльність виконавчої влади та коригувати політику.
Кадрові	Надання згоди на призначення Прем'єр-міністра, призначення на державні посади, затвердження керівників органів.	Формує державний кадровий корпус і впливає на адміністративну стабільність.
Зовнішньополітичні	Ратифікація міжнародних договорів, визначення засад зовнішньої політики, співпраця з міжпарламентськими органами.	Забезпечує участь держави у міжнародних відносинах і визначає зовнішній курс.
Безпекові	Затвердження рішень щодо мобілізації, воєнного стану, структури Збройних Сил, національної безпеки.	Формує правові умови для оборони держави й реагування на загрози.
Організаційно-процедурні	Регламент, внутрішній порядок роботи, створення комітетів, формування парламентської більшості.	Забезпечує структуру та ефективність парламентської діяльності.

Вони формують правове середовище, в якому парламент діє як інституція, здатна упорядковувати систему публічної влади, координувати діяльність уряду та забезпечувати зв'язок між суспільством і державою.

У цьому контексті науковий дискурс акцентує на нормативній природі політичних рішень парламенту, адже сама процедура їх ухвалення закладає підхід, що поєднує демократичне представництво, експертність, політичну

змагальність і відповідальність. На це звертає увагу Д. Ворона, підкреслюючи, що участь парламенту у формуванні державної політики спирається на концептуальні положення, які забезпечують її структурованість та узгодженість з національними інтересами [3, с. 151].

Важливе місце у системі нормативно-правового забезпечення діяльності парламенту займає Регламент Верховної Ради України, який визначає внутрішню організацію роботи парламенту, порядок підготовки, розгляду та ухвалення законопроектів, а також процедури здійснення контрольних функцій. Регламент встановлює чіткі етапи проходження законодавчої ініціативи від її внесення до остаточного прийняття рішення, що забезпечує впорядкованість і передбачуваність парламентської діяльності. Отож, саме через регламент реалізується процедурна складова формування державної політики, яка гарантує дотримання демократичних стандартів і принципів відкритості.

Значний вплив на нормативно-правові засади діяльності парламенту має законодавче визначення процедур розроблення та ухвалення політичних рішень, які стосуються різних сфер суспільного життя. Ці процедури регламентують питання законодавчої ініціативи, проходження законопроекту в комітетах, проведення експертиз, участі народних депутатів у формуванні змісту проектів рішень та організації парламентських слухань. Нормативна база встановлює, що будь-яка державна політика, перш ніж бути реалізованою, повинна пройти парламентську легітимацію, що забезпечує демократичність процесу ухвалення рішень. У цьому контексті М. Браун наголошує, що парламентські механізми аналізу політики створюють логіку, яка дозволяє оцінювати ефективність різних варіантів державного втручання та забезпечувати їх узгодженість з нормативними принципами управління [2, с. 243].

Нормативно-правові засади участі парламенту у формуванні державної політики проявляються і через систему комітетів, які функціонують як постійні робочі органи, що забезпечують експертну оцінку законодавчих

ініціатив та аналіз стану конкретних сфер суспільного розвитку. Комітети наділені правом готувати висновки, проводити слухання, викликати посадових осіб та залучати фахівців, що дозволяє їм формувати інтелектуальне підґрунтя для прийняття політичних рішень. Законодавча база встановлює, що комітети є центральною ланкою у процедурі проходження законопроектів, адже саме вони здійснюють попередній розгляд та пропонують рекомендації щодо доцільності ухвалення нормативних актів. О. Порубенський зазначає, що ефективність дій парламенту значною мірою залежить від організаційної структури комітетів, які виконують роль посередників між експертним середовищем та політичним процесом [30, с. 25].

Конституційна модель участі парламенту у формуванні державної політики включає й визначення його місця у системі стримувань і противаг, оскільки саме від нормативного закріплення повноважень залежить баланс між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади.

Конституційні норми встановлюють, що парламент здійснює контроль за діяльністю уряду та має повноваження заслуховувати звіти посадових осіб, що забезпечує прозорість владних дій.

Через нормативне визначення статусу уряду, парламентських комітетів та механізмів відповідальності парламент отримує змогу брати участь у формуванні політики як у стратегічному, так і в оперативному вимірі. На це звертає увагу В. Крейденко, підкреслюючи, що в умовах кризових ситуацій парламент залишається інституційним центром, який забезпечує стабільність політичного процесу через законодавчі інструменти реагування [15].

Нормативно-правові засади діяльності Верховної Ради України конкретизуються також у низці спеціальних законів, які деталізують її повноваження та механізми функціонування. Зокрема, важливе значення має Закон України «Про комітети Верховної Ради України», який визначає правовий статус, функції та організацію діяльності парламентських комітетів як основних робочих органів парламенту. Не менш важливим є Закон України

«Про статус народного депутата України», що закріплює права, обов'язки та гарантії діяльності народних депутатів, забезпечуючи їхню участь у формуванні державної політики. Отож, зазначені нормативно-правові акти формують інституційну основу функціонування парламенту та забезпечують реалізацію його представницької й законодавчої ролі.

Становлення нормативно-правової бази діяльності Верховної Ради України відбувалося поступово, починаючи з перших років незалежності. Прийняття базових законів у 1990-х роках заклало основу функціонування парламенту як ключового інституту державної влади. У подальшому розвиток законодавства супроводжувався його адаптацією до європейських стандартів, удосконаленням процедур парламентської діяльності та посиленням ролі парламентського контролю. Отож, еволюція нормативно-правових засад відображає загальні процеси демократизації державного управління в Україні.

Нормативні засади парламентської участі у державній політиці охоплюють також сферу фінансового регулювання, зокрема бюджетний процес, що визначає пріоритети розвитку держави через розподіл ресурсів. У законодавстві передбачено багатоступеневу процедуру затвердження бюджету, яка включає подання урядом проекту, його аналіз у профільному комітеті, внесення правок та ухвалення рішення на пленарному засіданні. Парламент не лише затверджує бюджет, а й контролює його виконання, що забезпечує зв'язок між політичними пріоритетами держави та реальним фінансовим забезпеченням стратегічних напрямів розвитку. Л. Гордієнко зазначає, що фінансова політика соціального напрямку формується саме на законодавчому рівні, де парламент визначає механізми підтримки населення через відповідні бюджетні програми [4, с. 35].

Участь парламенту в інформаційній політиці має нормативні підстави, що охоплюють регулювання доступу до інформації, діяльності медіа та реалізації державних програм протидії деструктивним інформаційним впливам. Законодавство встановлює правила функціонування інформаційного

простору, визначає права й обов'язки суб'єктів інформаційних відносин та регламентує межі відповідальності за порушення інформаційного законодавства.

Парламент має можливість впливати на формування політики через ухвалення законів про медіа, інформаційну безпеку, цифрові сервіси та електронне урядування. А. Данилов підкреслює, що через нормативне регулювання інформаційна політика набуває системних характеристик і стає сферою, у якій парламент відіграє роль гаранта прозорості та підзвітності влади [5].

У контексті соціальної політики нормативні підстави участі парламенту полягають у законодавчому визначенні державних гарантій, механізмів соціального забезпечення та стандартів надання соціальних послуг. Законодавча діяльність у цій сфері включає прийняття законів про соціальний захист, пенсійну систему, страхування та підтримку окремих категорій населення.

Парламент формує зміст соціальної політики, реагуючи на зміни соціальної структури суспільства та потребуючи уніфікації правових підходів. В. Ільяшенко зазначає, що формування соціальної політики має ґрунтуватися на чітких нормативних положеннях, що забезпечують збалансованість між функціями держави та очікуваннями громадян [8, с. 192].

Нормативно-правові засади участі парламенту у сфері зовнішньої політики включають повноваження щодо ратифікації міжнародних договорів, визначення міжнародних зобов'язань держави та контролю за діяльністю виконавчої влади у зовнішньополітичній сфері. Конституція встановлює, що будь-які міжнародні угоди, які впливають на внутрішнє законодавство або мають бюджетні наслідки, набувають чинності лише після їх розгляду й схвалення парламентом. Це забезпечує відповідність зовнішньополітичних рішень інтересам держави та нормам міжнародного права. О. Макаренко підкреслює, що нормативні підстави участі парламенту у зовнішній політиці

створюють механізм, який дозволяє контролювати дії уряду та забезпечувати їх узгодженість із конституційними принципами [19, с. 111].

Державна регіональна політика також має нормативну основу, яка визначає обов'язкову роль парламенту в процесі її формування та реалізації. Парламент ухвалює законодавчі акти, що регулюють діяльність місцевих органів влади, порядок адміністративно-територіального устрою та принципи регіонального розвитку. Нормативна база передбачає механізми децентралізації, фінансової автономії регіонів та інтеграції місцевого управління у загальнодержавну систему стратегічного планування. Б. Калиновський зазначає, що конституційні засади регіональної політики визначають роль парламенту як інституції, що забезпечує узгодженість між інтересами держави та територіальних громад [9, с. 27]. У сфері інноваційної політики нормативно-правові засади формуються через ухвалення законів, які стимулюють розвиток наукових досліджень, технологічного потенціалу та інвестиційних механізмів. Парламент встановлює нормативні рамки для діяльності інноваційних підприємств, наукових установ і проєктів, спрямованих на модернізацію економіки. О. Скрипник підкреслює, що інноваційна політика набуває реального змісту лише тоді, коли існує чітке нормативне забезпечення, яке визначає стратегічні пріоритети та інструменти їх реалізації [44, с. 69].

Важливою характеристикою нормативно-правових засад діяльності Верховної Ради України є те, що будь-які стратегічні напрями державної політики набувають юридичної сили виключно через ухвалення відповідних нормативно-правових актів. Парламент, виступаючи єдиним органом законодавчої влади, забезпечує легітимацію політичних рішень та їх трансформацію у загальнообов'язкові правила поведінки. Отож, законодавчий процес є ключовим механізмом реалізації державної політики та інструментом її інституційного закріплення.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було розглянуто теоретико-методологічні основи діяльності Верховної Ради України у формуванні державної політики. Узагальнення наукових підходів до розуміння державної політики дало змогу визначити її як системний процес вироблення, прийняття та реалізації стратегічних рішень, спрямованих на врегулювання суспільних відносин і досягнення суспільно значущих цілей.

У цьому процесі парламент виступає центральним елементом інституційного механізму публічної влади, оскільки саме через законодавчу діяльність формуються правові засади державного управління, визначаються пріоритети соціально-економічного розвитку та закріплюються механізми їх реалізації.

Проаналізовано методологічні підходи до дослідження ролі парламенту у системі державного управління, зокрема інституційний, системний, функціональний та нормативно-правовий підходи. Інституційний підхід дозволяє розглядати Верховну Раду України як один із базових інститутів публічної влади, що здійснює представництво інтересів громадян і формує нормативну основу функціонування держави. Системний підхід розкриває взаємозв'язки парламенту з іншими органами державної влади, зокрема Президентом України та Кабінетом Міністрів України, що забезпечує узгодженість політичних і управлінських рішень. Функціональний підхід акцентує увагу на конкретних напрямках парламентської діяльності, серед яких законодавча, контрольна, представницька та установча функції.

Встановлено, що законодавча функція Верховної Ради України відіграє визначальну роль у формуванні державної політики, оскільки саме через прийняття законів відбувається закріплення стратегічних напрямів розвитку держави, формування правових інструментів реалізації державних програм та регулювання діяльності органів виконавчої влади. Окрім цього, контрольна діяльність парламенту забезпечує моніторинг реалізації державної політики, що здійснюється через парламентські слухання, діяльність тимчасових

спеціальних і слідчих комісій, а також через інші форми парламентського контролю.

РОЗДІЛ 2. ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Законодавча діяльність Верховної Ради України у формуванні державної політики

Законодавчий орган формує політичні рішення шляхом ухвалення законів, які, будучи результатом політичної волі парламентської більшості та результатом роботи над законопроектами у комітетах, визначають напрям реалізації державних програм і впливають на діяльність виконавчої влади. Водночас законодавча діяльність парламенту не обмежується ухваленням норм права; вона включає аналіз суспільних потреб, прогнозування можливих наслідків регуляторних змін та оцінювання ефективності вже впроваджених політик, що робить законодавчу функцію одним із базових інструментів формування системи державного управління [13, с. 49].

Верховна Рада забезпечує організацію законодавчого процесу через розгляд ініціатив, підготовку проектів рішень та здійснення внутрішнього парламентського контролю, що дозволяє зберігати сталість державного курсу. Саме через законодавчий процес формується структура державної політики, яка регулює соціальні, економічні, інформаційні та інші сфери суспільної діяльності.

Законодавча діяльність як форма участі Верховної Ради у формуванні політики ґрунтується на конституційних засадах, що визначають коло повноважень парламенту та встановлюють загальні правила прийняття правових актів. Конституція України закріплює виключне право Верховної Ради ухвалювати закони, що створює правову основу для формування державної політики у сфері захисту прав людини, національної безпеки, економічного регулювання, соціального забезпечення та адміністративного управління. Виконання парламентом цієї функції передбачає не лише розгляд законопроектів, а й тривалу аналітичну роботу з їх підготовки, що здійснюється у комітетах за участі експертів, науковців, представників

громадськості та інших зацікавлених сторін. [42, с. 210] У результаті парламентські рішення відображають не лише політичні пріоритети, але й суспільні потреби, представлені через механізми консультацій та публічних обговорень. Законодавча діяльність парламенту є тією ланкою державного механізму, яка забезпечує юридичне закріплення політичних рішень, створюючи основу для їх практичної реалізації органами виконавчої влади [4, с. 35].

Одним із визначальних аспектів законодавчої діяльності Верховної Ради є взаємодія між різними політичними силами, які формують депутатські фракції та групи. Плюралістичний характер парламенту сприяє розгляду проєктів рішень з різних політичних перспектив, що теоретично дає змогу забезпечити баланс інтересів у процесі формування політики. Водночас політична конкуренція часто впливає на якість законодавчих рішень, оскільки фракції використовують свої інструменти впливу для просування окремих політичних позицій. Компромісність рішень, що приймаються, нерідко стає результатом тривалих переговорів між політичними силами, що визначає динаміку законодавчого процесу. У цьому контексті Верховна Рада виступає не лише юридичною, але й політичною інституцією, яка формує політичну культуру та задає стандарти парламентської діяльності. Законодавчий процес, що включає публічні дебати, голосування, аргументоване обговорення та аналіз наслідків, постає інструментом не тільки створення правових норм, але й легітимації політичних рішень у суспільстві.

Законодавча діяльність Верховної Ради має системний характер, оскільки кожен закон є частиною ширшої політичної системи, а формування державної політики потребує узгодженості між різними законодавчими актами.

Законодавча діяльність Верховної Ради України виступає основним механізмом формування державної політики, оскільки саме через прийняття законів визначаються стратегічні напрями розвитку держави, принципи регулювання суспільних відносин та правові засади функціонування органів

публічної влади. Відповідно до Конституції України парламент наділений виключними повноваженнями щодо прийняття законів, внесення змін до законодавства, затвердження загальнодержавних програм розвитку, а також визначення правових основ економічної, соціальної, гуманітарної та інших сфер державної політики.

У процесі законодавчої діяльності Верховна Рада України формує нормативно-правову базу державної політики через розроблення, обговорення та ухвалення законопроектів. Законодавчий процес включає кілька послідовних етапів: законодавчу ініціативу, підготовку законопроекту, його розгляд у парламентських комітетах, обговорення на пленарних засіданнях та голосування. Така процедура забезпечує можливість всебічного аналізу пропонованих норм, їх узгодження з чинним законодавством та врахування різних соціально-економічних інтересів. Значну роль у законодавчій діяльності парламенту відіграють парламентські комітети, які здійснюють попередній розгляд законопроектів, готують висновки та рекомендації щодо їх прийняття або доопрацювання. Саме на рівні комітетів відбувається детальне опрацювання законодавчих ініціатив, залучення експертів, представників органів виконавчої влади, науковців та громадських організацій. Така практика сприяє підвищенню якості законодавчих актів і забезпечує їх відповідність сучасним потребам державного управління.

Законодавча діяльність Верховної Ради України також спрямована на формування державної політики через затвердження державного бюджету, прийняття стратегічних програм розвитку та визначення правових механізмів реалізації реформ. Прийняття законів у сфері економіки, соціального захисту, освіти, охорони здоров'я та національної безпеки дозволяє встановлювати пріоритетні напрями розвитку держави та створювати правові умови для їх реалізації. Таким чином, парламент забезпечує нормативне оформлення державних стратегій і програм.

Парламент виконує функцію інтегратора правової системи, формуючи загальну архітектуру управління, яка поєднує норми конституційного, адміністративного, фінансового, інформаційного та соціального права [17].

Таблиця 2.1.

Структурні компоненти законодавчої діяльності Верховної Ради України та їх роль у формуванні державної політики

Компонент законодавчої діяльності	Зміст та характеристика процесу	Вплив на формування державної політики
Законодавча ініціатива	Право подання законопроектів Президентом, Кабінетом Міністрів, народними депутатами; створення альтернативних законопроектів; підготовка концепцій та порівняльних таблиць.	Визначає напрями розвитку політики, формує політичний порядок денний, відображає інтереси суспільства та держави.
Розгляд законопроектів у комітетах	Аналіз змісту, підготовка висновків, експертні консультації, громадське обговорення, доопрацювання тексту; участь фахівців і наукових установ.	Забезпечує якість нормотворення, створює механізм узгодження політичних, соціальних і правових аспектів.
Пленарне обговорення	Дебати між депутатами, оцінка концептуальних положень, аргументація позицій, внесення поправок у залі.	Дає змогу узгодити різні позиції, сформувані політичний консенсус, адаптувати політичні рішення до суспільних очікувань.
Голосування та ухвалення закону	Три читання, ухвалення більшістю від конституційного складу, підтримка або відхилення поправок.	Створює обов'язковий до виконання нормативний акт, який стає інструментом реалізації державної політики.
Конституційний нагляд	Перевірка законів на відповідність Конституції, реагування на подання суб'єктів конституційного провадження.	Гарантує стабільність правової системи, запобігає ухваленню актів, що суперечать основам державної політики.
Регуляторний вплив	Аналіз наслідків ухвалення закону, оцінка впливу на економіку, соціальну сферу, бюджет, бізнес, права громадян.	Забезпечує прогнозованість державної політики та мінімізацію ризиків у процесі її реалізації.
Громадські консультації	Залучення експертів, представників бізнесу, громадськості, професійних асоціацій; обговорення альтернатив.	Створює зв'язок між парламентом та суспільством, дозволяє формувати політику на основі суспільних потреб.
Нормотворчий	Розроблення підзаконних актів,	Забезпечує перехід

супровід	рекомендацій, планів реалізації законів, моніторинг виконання.	законодавчих норм у практичну площину державної політики
----------	--	--

У результаті законодавча діяльність забезпечує гармонізацію правового поля, що дозволяє державі проводити цілісну політику та підтримувати її стабільність [8, с. 192]. Історично процес законодавчої діяльності в Україні пройшов етапи трансформації, пов'язані з переходом від радянської моделі правового регулювання до сучасної демократичної системи, яка передбачає багатоступеневі процедури підготовки та ухвалення законів.

Розвиток європейського напрямку політики також зумовив імплементацію норм права Європейського Союзу, що значно ускладнило законодавчий процес, однак сприяло підвищенню його узгодженості з міжнародними стандартами. Таким чином, законодавча діяльність виступає основою структурних реформ, які реалізуються у різних сферах [29, с. 59].

Особливе місце у законодавчій діяльності Верховної Ради займає формування соціальної політики, що передбачає ухвалення законів, які регулюють систему соціального забезпечення, медичне обслуговування, освіту, пенсійне забезпечення та захист вразливих категорій населення. Соціальна політика як нормативно визначена система гарантій потребує постійного оновлення законодавчої бази, що зумовлено змінами демографічних процесів, соціально-економічної ситуації та міжнародних зобов'язань України.

Прийняття законів у соціальній сфері здійснюється із урахуванням складної структури суспільних інтересів та потреби в забезпеченні стабільного фінансування відповідних програм. У цьому процесі бере участь профільний комітет Верховної Ради, який аналізує проекти рішень з погляду їх впливу на добробут громадян та відповідність чинній системі соціальних гарантій. Законодавчі акти у цій сфері є інструментами реалізації демократичних принципів, оскільки саме через соціальну політику держава забезпечує рівність можливостей та доступ до базових послуг [45, с. 47].

Економічна політика держави також формуються через законодавчу діяльність парламенту, яка охоплює ухвалення законів у сфері підприємництва, інвестицій, оподаткування, банківського регулювання, антимонопольної політики та захисту економічної конкуренції. Верховна Рада створює правове поле, у межах якого здійснюється економічна діяльність, що визначає умови для розвитку бізнесу, формування ринку капіталів та фінансової стабільності [16, с. 20]. Законодавче забезпечення економічної політики визначає також механізми участі держави в управлінні економікою через бюджетний процес, регулювання видатків і доходів, а також впровадження економічних стимулів для окремих галузей. У сучасних умовах економічна політика набуває стратегічного характеру, оскільки парламент приймає рішення, пов'язані з енергетичною безпекою, євроінтеграцією, відновленням після воєнних дій та модернізацією інфраструктури. Усі ці сфери потребують законодавчого врегулювання, що робить роль парламенту визначальною у соціально-економічному розвитку держави [12].

Законодавча діяльність Верховної Ради у сфері інформаційної політики включає регулювання доступу до інформації, свободи слова, діяльності медіа та цифрового середовища. Цей напрям формування державної політики є особливо чутливим, оскільки пов'язаний із забезпеченням демократичних прав громадян і функціонуванням механізмів публічної комунікації. Закони, які ухвалює парламент, визначають рамки інформаційної безпеки, протидії дезінформації та кіберзагрозам, а також встановлюють правила авторського права, захисту персональних даних та діяльності засобів масової інформації [7]. У зв'язку з розвитком цифрових технологій Верховна Рада все частіше звертається до регулювання цифрової інфраструктури, електронного врядування та інтернет-платформ, що змінює формат взаємодії між владою та громадянами. Таким чином, законодавча діяльність у цій сфері забезпечує формування політики відкритості, прозорості та підзвітності [15].

Безпекова політика є ще одним напрямом, у якому законодавча діяльність парламенту має особливе значення. Верховна Рада ухвалює

закони, що регулюють діяльність сектору оборони, національної безпеки, розвідки, оборонних закупівель та територіальної оборони [2, с. 243].

Таблиця 2.2.

Функціональні механізми законодавчого впливу Верховної Ради України на формування державної політики

Механізм впливу	Опис та інструменти функціонування	Результати для державної політики
Нормотворче визначення політичних пріоритетів	Ухвалення рамкових законів, стратегічних актів (про нацбезпеку, освіту, охорону здоров'я тощо); закріплення принципів розвитку держави.	Створення стійких політичних пріоритетів, визначення цілей і напрямів національного розвитку.
Систематизація законодавства	Кодифікація, гармонізація законів, приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів; усунення колізій.	Формує узгоджену правову систему, сприяє ефективній реалізації політики та стабільності правового поля.
Бюджетно-законодавче забезпечення	Закони про бюджет, податкові зміни, фінансові регламенти; зв'язок законотворення з економічними можливостями держави.	Встановлює ресурсну базу реалізації політики, забезпечує реалістичність державних програм.
Законодавча підтримка реформ	Підготовка пакетів реформ, антикорупційних, адміністративних, судових та соціальних змін; аналіз ефективності попередніх законів.	Забезпечує трансформацію державних інституцій та поетапність реалізації політичних рішень.
Парламентський вплив на виконавчу владу	Затвердження програм діяльності уряду, формування правил взаємодії, коригування законодавства у відповідь на недоліки реалізації політики.	Забезпечує узгоджене функціонування гілок влади та послідовність державного курсу.
Законодавче регулювання прав і свобод	Установлення меж державного втручання, соціальних гарантій, механізмів захисту прав людини.	Сприяє демократизації політичної системи та стабільному розвитку суспільства.
Міжнародно-правова адаптація	Імплементация угод ЄС, актів міжнародних організацій, стандартів права; ратифікація договорів.	Гармонізує державну політику України з європейським та глобальним правовим середовищем.
Політична відповідальність через законодавчі рішення	Ухвалення актів, що регламентують діяльність уряду, агентств, органів місцевої влади; встановлення процедур підзвітності.	Підсилює інституційну дисципліну, забезпечує відповідальність виконавчих структур.

Ухвалення таких рішень в умовах зовнішніх загроз потребує зваженого підходу, що ґрунтується на аналізі стратегічних пріоритетів та міжнародного

досвіду. Закони у сфері безпеки визначають компетенцію органів державної влади, механізми взаємодії між ними та правила використання ресурсів держави для забезпечення обороноздатності. Саме парламент надає правову основу для реалізації державних програм у сфері оборони, що забезпечує легітимність та системність політичних рішень у цій сфері.

У сфері зовнішньої політики парламент реалізує законодавчу діяльність через ратифікацію міжнародних договорів, ухвалення актів, що визначають напрями співпраці з міждержавними об'єднаннями, та здійснення контролю за діяльністю уряду у цій сфері. Законодавчі рішення Верховної Ради визначають правові засади участі України в міжнародних організаціях, адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів та виконання міжнародних зобов'язань. У сучасних умовах формування зовнішньої політики парламентом має вирішальний вплив на інтеграційні процеси України, її оборонну співпрацю, співробітництво у сфері енергетики, економіки та безпеки [18, с. 135]. Через ухвалення відповідних законів Верховна Рада забезпечує передбачуваність зовнішньополітичного курсу, що є основою для стабільного розвитку міжнародних відносин.

2.2. Участь Верховної Ради України у визначенні стратегічних пріоритетів державного розвитку

Участь Верховної Ради України у визначенні стратегічних пріоритетів державного розвитку формує інституційний механізм спрямування національної політики, у межах якого парламент виступає центральним суб'єктом формування довгострокових орієнтирів держави.

Верховна Рада впливає на стратегічне планування через законодавчі рішення, процедури контролю, затвердження програм уряду, встановлення бюджетних параметрів та формування нормативної бази, яка визначає напрями трансформації економічних, соціальних, політичних і безпекових сфер [32, с. 107]. Стратегічні пріоритети державного розвитку, на відміну від

поточних політичних рішень, охоплюють тривалі часові горизонти, у межах яких відбувається накопичення та аналіз даних щодо стану суспільства, прогнозування ризиків і оцінювання потенційних можливостей. Учасником цього процесу парламент стає в силу своїх конституційних повноважень, оскільки саме він ухвалює рішення, що накладають зобов'язання на уряд та визначають засади планування [13, с. 49].

Парламентські рішення у сфері стратегічного управління спрямовані на забезпечення узгодженості між довгостроковими національними інтересами та оперативними діями влади. Через це Верховна Рада виступає координатором, що забезпечує сталість розвитку та спрямованість державних рішень у системну площину, де враховуються економічні тенденції, соціальні зміни, безпекові виклики та міжнародні зобов'язання України [9, с. 27].

**Інституційні інструменти участі Верховної Ради України у
визначенні стратегічних пріоритетів державного розвитку**

Інструмент парламентської діяльності	Зміст та механізм функціонування	Роль у визначенні стратегічних пріоритетів
Законодавчі акти стратегічного характеру	Прийняття законів, що закріплюють концепції розвитку держави (економічної, соціальної, безпекової, інноваційної).	Формують довгострокові напрями політики, визначають основи функціонування держави та її моделі розвитку.
Державні стратегії і програми	Затвердження національних стратегій, державних цільових програм, довгострокових планів розвитку.	Визначають системні цілі, етапи реалізації, відповідальних виконавців та очікувані результати.
Участь у формуванні урядової програми	Розгляд, обговорення та ухвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів.	Забезпечує узгодженість урядової політики з парламентським баченням національного розвитку.
Контроль за виконанням стратегічних документів	Звіти уряду, комітетські перевірки, парламентські слухання, моніторинг реалізації програм.	Дозволяє відстежувати стан виконання стратегій, коригувати пріоритети залежно від потреб суспільства та ситуації в державі.
Комітетська аналітична діяльність	Підготовка висновків, експертиз, прогнозів, аналіз тенденцій у відповідних галузях.	Забезпечує науково-аналітичне підґрунтя стратегічних рішень та обґрунтування довгострокових пріоритетів.
Парламентські слухання	Обговорення стратегічних питань розвитку за участю науковців, експертів, урядовців і громадськості.	Формують суспільно-політичний консенсус та визначають орієнтири для подальших рішень.
Міжнародно-парламентська діяльність	Співпраця з іншими парламентами, участь у міжнародних асамблеях, вивчення зовнішнього досвіду.	Дозволяє адаптувати актуальні підходи до стратегічного планування та модернізації держави.
Регуляторна політика	Аналіз впливу законів на економіку, інвестиції, безпеку, соціальну сферу.	Формує передумови для збалансованого стратегічного розвитку держави через якісні нормативні рішення.

У процесі визначення стратегічних пріоритетів Верховна Рада здійснює низку дій, які формують основу для реалізації державної політики. Одним із таких механізмів є затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України, що визначає стратегічний курс уряду та встановлює конкретні

завдання і показники, яких він повинен досягти. Цей документ є нормативним орієнтиром, що визначає державну стратегію на найближчі роки та відображає бачення виконавчої влади щодо розвитку різних сфер. Затвердження програми уряду парламентом створює політичний мандат на її реалізацію, а також встановлює межі, в яких уряд може діяти, забезпечуючи стабільність державного курсу. Крім того, Верховна Рада здійснює контроль за виконанням програми через механізми парламентських слухань, комітетського аналізу та запитів народних депутатів.

Це дає можливість коригувати напрям розвитку залежно від економічних та соціальних умов, а також реагувати на зовнішні загрози чи непередбачені ситуації. Таким чином, парламент формує основу для стратегічної стабільності, забезпечуючи механізм відповідальності уряду за реалізацію задекларованих пріоритетів [24].

Суттєву роль у визначенні стратегічних пріоритетів відіграє діяльність парламентських комітетів, які виступають аналітичними центрами, здатними формувати пропозиції щодо довгострокового курсу розвитку [19, с. 111].

Комітети працюють із широким колом джерел інформації, проводять експертні обговорення, залучають науковців, представників громадянського суспільства та бізнесу для оцінювання проблемних аспектів розвитку окремих сфер.

Вони готують висновки та рекомендації до проєктів законів, що регулюють стратегічні напрями, такі як енергетика, економічне зростання, цифровізація, охорона здоров'я, освіта та інші галузі. Саме в комітетах здійснюється аналітичне опрацювання складних концепцій, що лягають в основу державних стратегій. Через комітетську діяльність парламент отримує змогу формувати стратегічні рішення не лише на основі політичних позицій, а й на основі науково-обґрунтованих підходів [34, с. 22].

Це робить комітети особливим інструментом забезпечення зв'язку між законодавчою діяльністю і стратегічним плануванням, адже вони здатні

впливати на формування порядку денного як через підготовку законопроектів, так і через участь у розробленні державних програм.

Бюджетний процес є одним із найефективніших механізмів визначення стратегічних пріоритетів, адже саме через бюджет парламент закріплює надалі переваги та визначає, які сфери отримають підтримку та фінансування. Верховна Рада затверджує Державний бюджет, встановлюючи фінансові орієнтири, що визначають економічну та соціальну траєкторію розвитку країни. Бюджет у цьому розумінні є інструментом практичного втілення стратегії, який демонструє, що саме держава розглядає пріоритетним та готова підтримувати ресурсами [38, с. 98].

Через розподіл коштів формуються напрямки реалізації політики у сфері оборони, освіти, промисловості, транспорту, науки, охорони здоров'я, цифровізації та регіонального розвитку. Водночас бюджетний процес включає аналіз макроекономічних показників, визначення прогнозів розвитку, оцінювання ризиків і пошук способів оптимізації державних витрат. У цьому контексті Верховна Рада впливає не лише на короткострокові бюджетні рішення, а й на стратегічні напрями економічного розвитку. Крім того, парламент має можливість коригувати фінансові пріоритети шляхом внесення змін до бюджету, реагуючи на зміни внутрішньої та міжнародної ситуації. Таким чином, через бюджет Верховна Рада формує стратегічну архітектуру фінансової політики держави [17].

**Основні сфери стратегічних пріоритетів, що формуються за участю
Верховної Ради України**

Сфера державної політики	Зміст стратегічних орієнтирів	Механізми парламентського впливу на формування пріоритетів
Національна безпека та оборона	Розвиток сектору безпеки, модернізація Збройних Сил, зміцнення обороноздатності, інтеграція у євроатлантичні структури.	Ухвалення оборонних законів, затвердження стратегій нацбезпеки, контроль за їх виконанням, бюджетне забезпечення оборонної сфери.
Економічний розвиток та інновації	Підтримка підприємництва, промислові стратегії, цифровізація, інноваційні кластери, інвестиційна привабливість.	Податкове та регуляторне законодавство, затвердження економічних програм, стимулювання інновацій через нормативні рішення.
Соціальна політика	Розвиток освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, зайнятості, демографічної політики.	Законодавче забезпечення реформ, ухвалення соціально орієнтованих стратегій, контроль за реалізацією державних програм.
Європейська інтеграція	Адаптація законодавства до права ЄС, виконання угод про асоціацію, гармонізація стандартів.	Приведення нормативної бази у відповідність до європейських вимог, моніторинг імплементації євроінтеграційних стратегій.
Регіональний розвиток	Децентралізація, розвиток місцевого самоврядування, збалансованість регіонів, інфраструктурні проекти.	Ухвалення законів про місцеве врядування, затвердження програм розвитку територій, бюджетне підтримання регіонів.
Екологічна політика	Забезпечення екологічної безпеки, перехід до «зеленої» економіки, розвиток енергетичної незалежності.	Ухвалення екологічних стандартів, стратегій, законів щодо енергоефективності, моніторинг виконання природоохоронних програм.
Науково-освітній розвиток	Підтримка науки, університетів, освітніх реформ, інноваційних досліджень.	Законодавче регулювання освітньої сфери, визначення пріоритетів наукової політики, фінансування досліджень через бюджет.
Культурно-гуманітарний розвиток	Збереження національної ідентичності, культурної спадщини, розвиток гуманітарної політики.	Ухвалення культурних стратегій, підтримка культурних інституцій, формування гуманітарної політики через законодавчу діяльність.

У сфері національної безпеки та оборони участь Верховної Ради у визначенні стратегічних пріоритетів набуває особливої ваги в умовах триваючої зовнішньої агресії та необхідності забезпечення стійкості

державних інститутів [2, с. 243]. Парламент ухвалює стратегії національної безпеки, воєнної безпеки, кібербезпеки, інформаційної безпеки та інших документів, що визначають засади функціонування оборонного сектору. Ухвалення таких документів впливає на структуру сектору безпеки, його ресурсне забезпечення та взаємодію між органами влади. Верховна Рада також затверджує закони, що регулюють діяльність Збройних сил, розвідувальних органів, сектору оборонних закупівель та територіальної оборони. Через такі рішення парламент формує стратегічні пріоритети, пов'язані зі зміцненням оборонного потенціалу, модернізацією армії, інтеграцією у міжнародні системи безпеки та забезпеченням захисту громадян. Діяльність Верховної Ради у цій сфері формує основу для функціонування держави в кризових умовах, забезпечуючи узгодженість між політичними рішеннями, оборонною стратегією та національними інтересами [17].

Участь парламенту у визначенні стратегічних пріоритетів у сфері інтеграції до Європейського Союзу є одним із найдинамічніших напрямів діяльності Верховної Ради. Євроінтеграційний курс України потребує адаптації національного законодавства до *acquis communautaire*, що здійснюється через масштабну нормотворчу діяльність [4, с. 35]. Верховна Рада ухвалює закони, що регулюють стандарти ринку, конкуренційної політики, захисту прав споживачів, охорони навколишнього середовища, енергетики, транспорту, цифрової політики, судової системи та боротьби з корупцією.

Кожен із цих напрямів має стратегічне значення, оскільки формує структурні передумови для модернізації економіки та посилення міжнародного партнерства. Крім того, парламент бере участь у засіданнях міжнародних парламентських асамблей, ухвалює політичні заяви щодо інтеграційних пріоритетів та контролює виконання урядом міжнародних домовленостей. Таким чином, Верховна Рада бере участь не лише у внутрішньому законодавчому забезпеченні інтеграційного курсу, а й у

формуванні зовнішньополітичної стратегії України як частини європейського політичного простору [1, с. 88].

У сфері економічного розвитку парламент визначає стратегічні пріоритети через ухвалення законів, які формують механізми структурної модернізації, стимулювання інновацій, підтримки підприємництва та розвитку інвестиційного середовища.

Верховна Рада впливає на процес економічного зростання шляхом визначення правил функціонування ринків, регулювання конкурентного середовища та підтримки окремих секторів економіки [35, с. 48].

Законодавчі акти у сфері інноваційної політики створюють умови для розвитку науки, технологій та стартап-екосистеми, що є стратегічними напрямками сучасного економічного розвитку. Крім того, парламент ухвалює рішення щодо промислової політики, енергетичного переходу, модернізації інфраструктури, аграрного розвитку та цифрової трансформації економічних процесів. Через ці рішення визначається стратегічний курс на підвищення конкурентоспроможності економіки, її стійкості до зовнішніх впливів та здатності до адаптації у глобальному економічному середовищі.

У соціальній сфері Верховна Рада формує стратегічні напрями розвитку через ухвалення законів, що впливають на формування людського капіталу, систему освіти, охорону здоров'я, соціальний захист та демографічну політику. Стратегічні пріоритети у цій сфері включають модернізацію освітніх програм, підтримку науки, реформу системи охорони здоров'я, створення ефективної системи соціальних послуг, підвищення рівня добробуту населення та забезпечення доступності базових послуг [18, с. 135].

Законодавча діяльність парламенту спрямована на вдосконалення механізмів фінансування соціальних сфер, розширення інклюзивних можливостей, забезпечення рівня освітніх і медичних стандартів, узгоджених з міжнародними вимогами. Участь Верховної Ради у цих процесах формує соціальну структуру суспільства та визначає напрями довгострокової трансформації людського потенціалу країни [4, с. 35].

Верховна Рада України упродовж 2022–2024 років ухвалила орієнтовно понад 750 законів, що свідчить про високу інтенсивність законотворчого процесу в умовах воєнного стану. Така активність парламенту зумовлена необхідністю оперативного реагування на безпекові, економічні та соціальні виклики, спричинені повномасштабною збройною агресією. Значна частина ухвалених нормативно-правових актів була спрямована на забезпечення обороноздатності держави, підтримку Збройних Сил, стабілізацію економіки, а також адаптацію національного законодавства до умов воєнного часу. Крім того, важливим напрямом законотворчої діяльності стало врегулювання питань соціального захисту населення, внутрішньо переміщених осіб і відновлення інфраструктури. Отже, інтенсивність роботи парламенту в зазначений період відображає його ключову роль у забезпеченні функціонування держави в кризових умовах та формуванні правової основи для подальшого розвитку країни [7].

2.3. Механізми реалізації та контролю державної політики Верховною Радою України

Через систему формальних та неформальних інструментів парламент може впливати на адміністративні процеси, коригувати політику залежно від змін зовнішнього й внутрішнього середовища, а також відстежувати виконання урядових рішень. Реалізація та контроль державної політики парламентом утворюють взаємопов'язану систему, де ухвалені нормативні акти набувають подальшого змісту через механізми нагляду, оцінювання, аналізу й корекції державних рішень.

Першим і базовим механізмом реалізації політики є законодавча діяльність, у межах якої парламент створює правову основу для функціонування органів державної влади, економічних і соціальних систем, а також для регулювання суспільних процесів. Закон містить обов'язкові до

виконання норми, які визначають напрями політики, її інструменти, процедури та нормативні обмеження.

Після ухвалення закону парламент може контролювати його імплементацію через спеціальні процедури, що дозволяють оцінювати ефективність реалізації урядом норм і політичних положень [25, с. 403].

Зокрема, у законах часто передбачаються строки підзаконної нормотворчості, без виконання яких політика не може бути реалізована повною мірою. Парламентські комітети, у свою чергу, здійснюють моніторинг того, чи виконані урядом вимоги щодо прийняття відповідних постанов, розпоряджень або регуляторних актів. Таким чином законодавчий цикл не завершується на етапі ухвалення акту, а переходить у фазу моніторингу та оцінювання, що забезпечує послідовність та результативність політичних рішень [11].

Другим механізмом є затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів, яка визначає основні напрями політики уряду, перелік його завдань та очікувані результати. Програма діяльності уряду не лише формально окреслює політичний курс, а й створює нормативні орієнтири, відповідно до яких парламент може здійснювати контроль за ефективністю уряду. У разі підтримки програми парламентом уряд отримує політичний мандат на реалізацію своїх цілей, а депутати набувають підстав для подальшої оцінки відповідності конкретних дій уряду заявленому курсу. Парламент може вимагати від уряду звітів про стан виконання програми, організувати слухання, проводити оцінювання ризиків і визначати, чи виконуються заплановані кроки у відповідності до встановлених строків і ресурсів. Якщо уряд не демонструє здатності реалізовувати програмні положення, парламент має право застосувати інструмент недовіри. У цьому сенсі програма діяльності уряду стає формою стратегічного договору між виконавчою та законодавчою владою.

Одним із центральних механізмів контролю є бюджетна процедура. Через ухвалення Державного бюджету парламент встановлює пріоритети

фінансування державних програм, визначає параметри економічної політики та здійснює контроль за використанням публічних коштів [18, с. 135]. Під час розгляду проєкту бюджету депутати аналізують, наскільки заплановані видатки відповідають політичним цілям, стратегічним планам і соціально-економічним прогнозам. Після ухвалення бюджету парламент здійснює нагляд за його виконанням через систему звітності уряду, спеціальні засідання комітетів, аналіз аудиторських висновків та роботу Рахункової палати. Рахункова палата, будучи підзвітною парламенту, забезпечує аудит державних фінансів, що дозволяє Верховній Раді отримувати достовірні дані про те, як використовуються ресурси держави. Таким чином бюджетний процес створює матеріальне підґрунтя політики та механізм контролю її імплементації [46, с. 135].

Механізми парламентського контролю включають запити й запитання народних депутатів, що є інструментами отримання інформації від посадових осіб уряду. Депутатський запит має зобов'язальний характер, і посадові особи повинні надати відповідь у встановлені строки. Ці запити дозволяють відстежувати, як виконується державна політика у конкретних галузях, а також дають змогу депутатам реагувати на порушення, прорахунки або зловживання у діяльності виконавчої влади [13, с. 49].

Механізми реалізації та контролю державної політики Верховною Радою України

Механізм парламентської діяльності	Характеристика та зміст процесу	Роль у реалізації та контролі державної політики
Законодавче забезпечення	Ухвалення законів, внесення змін до нормативних актів, формування правових рамок діяльності держави.	Створює правову основу для реалізації політики, визначає правила, процедури та інституційні межі.
Затвердження Програми діяльності уряду	Розгляд і ухвалення стратегічного курсу Кабінету Міністрів, контроль відповідності діяльності уряду програмі.	Визначає політичний орієнтир уряду, забезпечує узгодженість між гілками влади та можливість контролю виконання заявлених цілей.
Бюджетний контроль	Розгляд і ухвалення Державного бюджету, аналіз використання бюджетних коштів, робота з аудиторськими висновками.	Дозволяє оцінювати ефективність фінансування державних програм і встановлює фінансову дисципліну у сфері політики.
Парламентські запити та інтерпеляції	Отримання інформації від урядовців, вимога пояснень щодо виконання рішень, публічні обговорення діяльності виконавчої влади.	Забезпечують прозорість дій уряду та можливість оперативного реагування на порушення чи відхилення від державної політики.
Звітування уряду перед парламентом	Регулярні звіти Кабінету Міністрів, міністерств, служб та агентств, аналіз результатів діяльності.	Дозволяє парламенту оцінити стан реалізації політики, порівняти плани з реальними результатами і запропонувати коригування.
Комітетський контроль	Моніторинг реалізації законів, проведення експертиз, аналіз державних програм, організація слухань.	Забезпечує спеціалізований нагляд у конкретних сферах політики, підсилює професійність парламентського контролю.
Тимчасові слідчі комісії	Розслідування порушень, проблем, неефективності у діяльності органів виконавчої влади або у виконанні політики.	Дають можливість глибоко аналізувати кризові чи проблемні ситуації та пропонувати нормативні або організаційні рішення.
Співпраця з контрольними органами	Взаємодія з Рахунковою палатою, Уповноваженим з прав людини, антикорупційними органами.	Забезпечує об'єктивність оцінки політики, посилює нагляд за використанням ресурсів та виконанням законів.
Парламентські слухання	Публічні обговорення стану державної політики за участю експертів, громадськості та представників уряду.	Дають змогу виявляти актуальні проблеми, уточнювати напрями політики та формувати рекомендації для подальших рішень.
Кадрові повноваження	Затвердження або звільнення посадових осіб, що відповідають за реалізацію політики; участь у формуванні уряду.	Впливають на здатність інституцій виконувати політичні рішення, забезпечують відповідність кадрової політики державним пріоритетам.
Міжнародно-парламентська діяльність	Співпраця з іноземними парламентами, участь у міжнародних асамблеях, обмін практиками контролю.	Дозволяє адаптувати успішні моделі контролю та вдосконалювати механізми реалізації політики.
Оцінка ефективності законодавства	Аналіз впливу нормативних актів, перегляд застарілих норм, оновлення законодавства.	Забезпечує відповідність законодавства сучасним викликам та підвищує результативність політики.

Запитання народних депутатів, що ставляться під час «години запитань до уряду», є формою публічного контролю, що дозволяє виявляти проблеми реалізації політики та висвітлювати їх перед суспільством [22]. Така практика підсилює підзвітність виконавчої влади, оскільки публічні відповіді урядовців формують уявлення про їхню діяльність та якість управлінських рішень. Механізми контролю реалізації політики включають діяльність тимчасових слідчих комісій, які створюються для розслідування окремих випадків порушень або системних проблем у діяльності органів влади. Такі комісії мають право вимагати документи, проводити експертні дослідження, заслуховувати посадових осіб і формувати звіти, які передаються парламенту для ухвалення рішень [18, с. 135]. Тимчасові слідчі комісії здатні виявляти причини неефективності політики, корупційних ризиків або порушень законодавства. Вони забезпечують глибоке вивчення ситуацій, що потребують негайної реакції парламенту. Звіти таких комісій можуть стати підставою для зміни законодавства, кадрових рішень або порушення провадження щодо посадових осіб.

Особливе місце у механізмах реалізації політики належить парламентським слуханням. Це форма залучення експертів, представників громадськості та урядовців до обговорення стратегічних питань розвитку держави. Парламентські слухання допомагають сформуванню розширеного аналізу стану політики, виявити недоліки чинних рішень, а також визначити напрями їх коригування [4, с. 35].

Рекомендації, що ухвалюються за результатами слухань, можуть бути включені до законопроектів або стратегічних програм. Через це парламентські слухання виконують роль каналу комунікації між владою та суспільством, де формуються обґрунтовані пропозиції для вдосконалення політики.

Верховна Рада здійснює вплив на реалізацію політики й через кадрові механізми. Парламент призначає і звільняє низку посадових осіб, які

відповідають за здійснення державної політики у стратегічних сферах: голову Рахункової палати, уповноваженого Верховної Ради з прав людини, керівників незалежних регуляторних органів і деяких керівників державних установ.

Через кадрові рішення парламент впливає на інституційну структуру виконавчої влади, забезпечуючи її орієнтацію на реалізацію визначених політичних пріоритетів [15]. Також кадровий контроль сприяє підзвітності керівників державних органів, які повинні надавати звіти про стан реалізації політики та дотримання вимог законодавства. Окреме значення має діяльність парламентських комітетів, які виконують функцію постійного моніторингу реалізації політики у конкретних сферах [9, с. 27]. Комітети аналізують нормативні акти, здійснюють оцінювання ефективності регуляторних рішень, проводять експертні зустрічі та готують висновки щодо якісних і кількісних показників виконання політики. Вони мають змогу ініціювати зміни до законодавства, спрямовані на вдосконалення реалізації політики, або застосувати механізми контролю у формі слухань, звітів і перевірки виконання урядових рішень. Комітетський контроль є системним, оскільки забезпечує безперервне спостереження за станом реалізації політики, дозволяючи парламенту реагувати на зміни оперативно та обґрунтовано.

Парламент має можливість впливати на політику через механізм оцінки впливу нормативно-правових актів. У межах цього інструменту проводиться аналіз прогнозованих наслідків ухвалення закону або будь-якого іншого рішення. Оцінка впливу передбачає вивчення економічних, соціальних, регуляторних і правових ефектів, що виникнуть у результаті запровадження певного нормативного положення [27, с. 131]. Парламент може вимагати від уряду перегляду тих нормативних актів, які не відповідають задекларованим цілям або призводять до надмірного адміністративного навантаження. Цей механізм дозволяє уникати запровадження неефективних або шкідливих

рішень, а також сприяє сучасному підходу до управління, де акцент робиться на доказовості та прогнозованості.

Серед інших механізмів контролю важливе місце займає антикорупційний парламентський контроль. Верховна Рада ухвалює закони, що визначають інституційну структуру антикорупційної системи, регламентують діяльність Національного антикорупційного бюро,

спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Національного агентства з питань запобігання корупції та інших органів. Парламент контролює їх діяльність через заслуховування звітів, аналіз наглядових функцій та оцінку результатів.

Антикорупційний контроль є основою формування довіри до державної політики, оскільки забезпечує прозорість дій урядовців і чиновників, а також сприяє підвищенню ефективності виконання державних програм, захищаючи їх від спотворення через корупційні практики [14, с. 46].

Висновки до розділу 2

У другому розділі було проаналізовано діяльність Верховної Ради України як суб'єкта формування державної політики. Дослідження показало, що парламент бере участь у формуванні політичних рішень через комплекс інституційних механізмів, серед яких законодавча діяльність, діяльність парламентських комітетів, взаємодія з органами виконавчої влади та здійснення парламентського контролю. Верховна Рада України виступає не лише органом прийняття законів, але й майданчиком політичного діалогу, у межах якого відбувається узгодження різних суспільних інтересів і вироблення стратегічних напрямів розвитку держави.

Аналіз законодавчого процесу засвідчив, що саме через процедуру підготовки, розгляду та ухвалення законопроектів формується нормативна база державної політики. На цьому етапі вагому роль відіграють парламентські комітети, які здійснюють експертне опрацювання

законопроектів, проводять консультації з представниками органів державної влади, науковцями та громадськими організаціями. Така діяльність сприяє підвищенню якості законодавчих рішень і забезпечує врахування різних аспектів суспільного розвитку. Встановлено, що парламентський контроль виступає одним із механізмів забезпечення ефективності державної політики. Через проведення парламентських слухань, заслуховування звітів уряду, депутатські запити та інші форми контролю Верховна Рада України здійснює оцінювання діяльності органів виконавчої влади щодо реалізації державних програм і стратегій. Це дозволяє своєчасно виявляти проблеми у процесі реалізації політичних рішень та вносити необхідні корективи у законодавчу та управлінську діяльність.

РОЗДІЛ 3. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ УЧАСТІ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

3.1. Моделі парламентського впливу на державну політику в країнах ЄС

У державах Європейського Союзу парламентські структури виступають центральними учасниками політичного процесу, однак форми та інтенсивність їх впливу суттєво різняться. У більшості країн цей вплив ґрунтується на поєднанні законодавчої функції, бюджетного нагляду, участі в урядовому формуванні та механізмів контролю, що забезпечують баланс між політичними центрами. Крім того, на моделі парламентського впливу суттєво впливають наднаціональні процеси, зокрема співпраця з інституціями ЄС, такими як Європейський парламент, що створює додатковий рівень взаємодії між національними системами та загальноєвропейськими політичними структурами. Така багаторівнева система не лише визначає межі парламентської участі в ухваленні рішень, а й формує характер політичної відповідальності та механізми демократичної підзвітності.

У державах із парламентською моделлю правління, таких як Німеччина, Італія, Австрія чи Нідерланди, парламент виступає основним центром політичного впливу, оскільки саме він формує уряд і має засоби прямого контролю над його діяльністю. У цих країнах урядова програма залежить від позиції парламентської більшості, що робить законодавчий орган визначальним у формуванні загального курсу політики. Коаліційна система забезпечує перетворення політичного процесу на результат переговорів, компромісів і погоджених стратегій між кількома партіями. Це дає змогу парламенту не лише ухвалювати закони, а й контролювати їх імплементацію, оцінювати відповідність урядових дій коаліційним угодам і вимагати корекцій. У Німеччині, наприклад, Бундестаг здійснює потужний контроль через комітети, зокрема Бюджетний комітет, який має можливість впливати на державні фінанси, затвердження програм і якість їх виконання.

Подібні механізми забезпечують системність парламентського впливу на політику та створюють умови, за яких виконавча влада діє у межах парламентарної відповідальності.

В той же час у напівпрезидентських або президентсько-парламентських країнах ЄС, таких як Франція, Португалія чи Фінляндія, парламентський вплив має іншу конфігурацію. Хоча парламенти цих держав володіють достатньо широкими законодавчими й контрольними повноваженнями, на формування державної політики суттєво впливають президент і уряд, які можуть мати власні прерогативи у стратегічних питаннях [47, с. 55].

У Франції парламент має право законодавчої ініціативи та контролю, але виконавча влада здатна визначати динаміку політичного процесу через інструменти прискореного розгляду законопроектів або використання конституційних механізмів, що дозволяють уряду ухвалювати закони без голосування.

Попри це, парламент зберігає змогу формувати політичний порядок денний через контрольні процедури, діяльність спеціалізованих комісій та участь у бюджетному процесі. У таких моделях парламентський вплив є більш розподіленим, але все одно здатний впливати на стратегічні рішення завдяки процедурним і правовим інструментам.

Скандинавські країни демонструють інший тип парламентського впливу, що ґрунтується на принципах консенсусної демократії та широкої участі парламенту в ухваленні рішень. У Швеції, Данії та Норвегії урядова діяльність тісно пов'язана з парламентськими структурами, що створює умови для систематичного узгодження політичних рішень між виконавчою та законодавчою гілками влади. Парламенти цих держав мають розвинені комітетські системи, що виконують роль експертних центрів, які аналізують законопроекти, оцінюють наслідки політичних рішень та формують рекомендації для уряду. Особливою рисою є висока прозорість парламентського процесу, що забезпечує довіру до політичних інституцій і створює соціальні механізми контролю за реалізацією політики. У цих

країнах парламент виступає не лише носієм волі виборців, а й інструментом раціонального врядування, що забезпечує сталість політичного курсу та відповідність державної політики суспільним очікуванням.

У моделях, характерних для південноєвропейських держав, таких як Іспанія, Греція та Італія, парламентський вплив базується на поєднанні багатопартійності та підвищеної ролі коаліційних переговорів. Політичні рішення часто стають результатом тривалих дискусій, оскільки уряди нерідко є коаліційними або мінливими [38, с. 98].

Це робить парламент центром політичної динаміки, де прийняття рішень ґрунтується на пошуку балансу між різними групами інтересів. Водночас у таких країнах парламент здійснює контроль над урядом через комісії, процедури інтерпеляції, запити та слухання, що дозволяє оцінювати ефективність реалізації державних програм. Через складну політичну структуру парламенти Південної Європи відіграють роль стабілізуючого чинника, що забезпечує узгодження політичних рішень і адаптацію державного курсу до соціально-економічних викликів.

Особливого значення у моделях парламентського впливу набуває процес співпраці національних парламентів з інституціями ЄС. Країни-члени Європейського Союзу мають специфічні механізми участі у формуванні загальноєвропейської політики через систему парламентського контролю субсидіарності, процедури раннього попередження та співпрацю з європейськими парламентськими структурами. Національні парламенти отримують право оцінювати, чи відповідають законодавчі ініціативи ЄС принципам субсидіарності та пропорційності, що дозволяє запобігати ухваленню рішень, які виходять за межі повноважень Європейського Союзу. Через такі механізми парламенти країн ЄС отримують додатковий рівень впливу на політичні процеси, що забезпечує гармонізацію національних та наднаціональних інтересів. Участь у міжпарламентських форумах, спільних слуханнях і робочих групах сприяє обміну досвідом та формуванню європейської правотворчої культури [46, с. 135].

У деяких країнах ЄС, включно з Німеччиною, Фінляндією та Польщею, парламентські моделі посилюються завдяки обов'язковим мандатам на діяльність уряду в справах ЄС. Це означає, що уряд зобов'язаний узгоджувати свою позицію на засіданнях Ради ЄС із відповідним парламентським комітетом, що дозволяє законодавчому органу впливати на зміст рішень, які ухвалюються на наднаціональному рівні [41, с. 69].

Така практика зміцнює демократичну легітимність політики ЄС та забезпечує зв'язок між національними парламентами й виконавчими структурами Союзу. У результаті парламентські інститути стають активними учасниками європейського процесу ухвалення рішень, що розширює їх традиційні функції.

3.2. Особливості парламентського контролю в демократичних державах

У демократичних політичних системах парламент виконує роль представницького органу, який має не лише ухвалювати закони, а й відстежувати, як уряд реалізує політичні рішення, наскільки ефективно використовуються державні ресурси і чи дотримується виконавча влада норм права.

Парламентський контроль стає інструментом, що дозволяє попереджати зловживання владою, формувати механізми відповідальності уряду та забезпечувати збалансовану взаємодію гілок влади. Він функціонує не як одноразова процедура, а як постійний процес, що охоплює різні форми діяльності та різні рівні політичних відносин, від роботи комітетів до повноцінних розслідувань у рамках спеціальних комісій [15].

Контрольні механізми парламенту у демократичних державах включають запити, інтерпеляції, заслуховування звітів, парламентські слухання, діяльність контрольних та ревізійних органів, а також слідчі комісії. У багатьох країнах запити є одним із найпоширеніших інструментів контролю, оскільки вони зобов'язують урядовців надавати точну і своєчасну

інформацію щодо виконання політики. Такі запити створюють умови, за яких діяльність виконавчої влади стає прозорою, а депутати отримують можливість аналізувати конкретні дії уряду [17]. Інтерпеляції, що передбачають публічне обговорення відповідей урядовців у парламенті, дають змогу оцінити, наскільки уряд здатен аргументовано пояснювати політичні кроки. Ці процедури формують відкритий діалог між виконавчою та законодавчою владою, що втілює демократичний принцип підзвітності управлінських структур.

Особливості парламентського контролю в демократичних державах

Елемент парламентського контролю	Характеристика та механізми реалізації	Особливості в демократичних політичних системах
Інституційна незалежність парламенту	Законодавчі органи мають самостійні повноваження щодо контролю за виконавчою владою.	Забезпечує автономність парламенту та відсутність залежності від урядових структур.
Парламентські запити та інтерпеляції	Депутати звертаються до членів уряду з офіційними питаннями щодо виконання політики.	Сприяють прозорості та формують публічну підзвітність уряду перед суспільством.
Регулярне звітування уряду	Кабінет Міністрів і міністерства подають парламенту офіційні звіти про результати діяльності.	Забезпечує системність контролю та дає змогу оцінювати ефективність реалізації політичних рішень.
Комітетська система контролю	Спеціалізовані комітети аналізують політику у визначених сферах, проводять експертизи та слухання.	Дозволяє здійснювати глибокий, галузевий контроль із залученням експертних груп.
Аудиторські та рахункові установи	Працюють як незалежні органи, що перевіряють використання державних фінансів та виконання бюджетів.	Підсилюють контроль парламенту через професійний аудит, зменшують ризики зловживань.
Тимчасові слідчі комісії	Створюються для розслідування порушень, кризових ситуацій або зловживань в органах влади.	Забезпечують оперативну реакцію на політичні проблеми та сприяють формуванню рішень щодо реформ.
Публічні парламентські слухання	Залучення громадськості, журналістів, експертів для обговорення політичних питань.	Формують демократичну відкритість, зміцнюють довіру суспільства до політичних інститутів.
Прозорість процедур	Відкритий доступ до засідань, трансляцій, стенограм, законопроектів та результатів голосувань.	Створює додатковий громадський контроль і посилює легітимність парламентської діяльності.
Контроль над бюджетом	Парламент аналізує проект державного бюджету та слідкує за його виконанням.	Забезпечує фінансову відповідальність уряду та раціональність використання ресурсів.
Механізм вотуму недовіри	Можливість усунення уряду у разі незадовільного виконання політики або порушень.	Стимулює уряд до відповідального управління та дотримання програмних зобов'язань.
Судовий контроль у взаємодії з парламентом	Конституційні або верховні суди оцінюють законність дій уряду, розглядають подання парламенту.	Гарантує відповідність політики правовим нормам та захищає демократичний порядок.
Участь міжнародних інституцій	Використання стандартів ЄС, Ради Європи, міжпарламентських асамблей у сфері контролю.	Підтримує демократичну модернізацію та інтеграцію механізмів контролю до європейського простору.

У демократичних державах парламентські комітети відіграють провідну роль у здійсненні контролю. Вони аналізують проекти законів, відстежують виконання державних програм, проводять експертні обговорення, організовують перевірки та заслуховують інформацію посадових осіб.

Комітетська система дозволяє здійснювати контроль не поверхово, а на аналітичному рівні, що забезпечує змістовний вплив парламенту на діяльність уряду. Комітети можуть вимагати подання додаткових матеріалів, проводити власні дослідження, ініціювати розслідування або формувати рекомендації щодо вдосконалення державної політики [45, с. 47].

У деяких країнах, таких як Німеччина чи Швеція, комітетам надано майже такі ж можливості доступу до інформації, що й урядовим органам, що створює високий рівень професійності парламентського контролю [16, с. 20].

Суттєвою характеристикою парламентського контролю є діяльність незалежних ревізійних установ, які зазвичай підзвітні парламенту. Йдеться про аудиторські палати або національні рахункові органи, що здійснюють перевірки використання державних фінансів, аналіз ефективності державних програм та аудит діяльності виконавчої влади. У більшості демократичних держав такі органи не входять до структури уряду, що дозволяє зберігати незалежний характер контролю. Їхні звіти надають парламенту достовірну інформацію про фінансові операції держави, а також дають змогу виявляти порушення, неефективність та системні недоліки в управлінні ресурсами. Завдяки цьому парламент отримує інструмент оцінювання не лише формального дотримання законів, а й результативності політики, що робить контроль змістовним.

Окремим напрямом парламентського контролю є створення тимчасових слідчих комісій, які функціонують як органи парламентського розслідування. Їх створюють у разі виникнення суспільного резонансу, підозр щодо порушень у діяльності державних установ або необхідності з'ясувати причини неефективності політичних рішень [32, с. 107].

Такі комісії мають право витребувати документи, залучати експертів, проводити слухання і допит посадових осіб. Вони забезпечують глибоке вивчення складних ситуацій, що потребують системного аналізу і подальших політичних рішень. У багатьох демократичних країнах висновки слідчих комісій стають підґрунтям для реформ законодавства, перегляду державних

програм або притягнення до відповідальності посадових осіб. Таким чином слідчі комісії виконують функцію оперативного механізму парламентського контролю, здатного реагувати на кризові явища або серйозні порушення.

Заслуговує уваги й така форма контролю, як звітування уряду перед парламентом. У демократичних системах уряд регулярно надає парламентарям інформацію про стан державної політики, реалізацію програм та використання бюджету. Ці звіти можуть розглядатися як на пленарних засіданнях, так і в комітетах. Публічність обговорень формує додаткову підзвітність урядових структур, оскільки будь-які упущення або прорахунки стають предметом критичного аналізу та суспільної уваги. У деяких державах існує практика щотижневих або щомісячних сесій питань до уряду, під час яких члени уряду відповідають на запитання парламентарів у прямому ефірі. Такий механізм не лише стимулює уряд до прозорого прийняття рішень, а й підвищує рівень інформованості громадян про діяльність виконавчої влади [12].

Парламентський контроль у демократичних державах нерозривно пов'язаний із принципом розподілу влади, який передбачає взаємне стримування та балансування гілок влади. У системах, де виконавча влада має значні повноваження, парламент відіграє роль інституційного противажня, що обмежує можливість концентрації влади та сприяє дотриманню правових процедур [3, с. 151]. У державах із парламентською формою правління, де уряд формується парламентською більшістю, контрольні механізми спрямовані не лише на критику уряду, а й на забезпечення його ефективної роботи та відповідності політичним орієнтирам коаліції. У президентських або напівпрезидентських системах парламент може виступати більш автономним органом, який контролює виконавчу владу на основі процедурних гарантій, оскільки уряд не залежить від парламентського вотуму довіри. Попри різні інституційні моделі, парламентський контроль залишається центральним елементом демократичного врядування.

Інформаційна відкритість також є характеристикою парламентського контролю в демократичних державах. Більшість парламентів забезпечує доступ громадськості до стенограм засідань, комітетських слухань, інформації про законопроекти та результати голосувань.

Така відкритість не лише зміцнює зв'язок між громадянами та владою, а й формує додатковий рівень суспільного контролю. Громадські організації, експерти, журналісти та виборці можуть відстежувати, як парламентарі контролюють уряд і як реагують на порушення. Це стимулює депутатів до активної участі у контрольних процедурах та сприяє зростанню політичної відповідальності [42, с. 210].

Особливістю парламентського контролю є його орієнтація на довгостроковість. У демократичних державах контроль не обмежується перевіркою окремих дій або конкретних програм, а спрямований на оцінювання загальної тенденції розвитку державної політики. Комітети проводять стратегічні аналізи, готують прогностичні звіти, оцінюють ефективність урядової діяльності на підставі системних індикаторів. Це дає змогу парламенту впливати не лише на окремі управлінські рішення, а й на формування цілісного політичного курсу держави [8, с. 192].

3.3. Можливості імплементації зарубіжного досвіду в українську практику

У контексті реформування державного управління Україна стикається з низкою викликів, пов'язаних із модернізацією політичної системи, підвищенням ефективності інституцій та зміцненням механізмів підзвітності. Саме вивчення міжнародного досвіду стає одним із напрямів розвитку, що дозволяє ідентифікувати практики, які можуть бути використані для вдосконалення роботи парламенту, уряду та адміністративного апарату. Успішна імплементація залежить від здатності адаптувати зарубіжні моделі до українського середовища, зберігаючи при цьому їхню логіку та механізми

дії. Це передбачає аналіз структури влади, політичної культури, економічних можливостей та рівня інституційної зрілості, що визначає межі перенесення зовнішнього досвіду на національний ґрунт.

Одним із напрямів імплементації зарубіжного досвіду може бути вдосконалення парламентського контролю через запровадження процедур, які широко застосовуються в країнах ЄС. У багатьох європейських державах парламент має розвинену систему інструментів контролю, що включають регулярні слухання, інтерпеляції, запити, діяльність тимчасових комісій і механізми аудиту [36, с. 113].

Україна вже використовує частину таких інструментів, однак їх практичне застосування не завжди є системним. Європейський досвід може надати орієнтири щодо посилення прозорості, включення експертного середовища в процес парламентського контролю та формування ефективної взаємодії між комітетами та урядом. Наприклад, запровадження обов'язкових публічних обговорень урядових звітів і регулярних сесій «питань до уряду» може підвищити якість комунікації між гілками влади та сприяти формуванню культури політичної відповідальності. У Німеччині, Швеції чи Фінляндії такі практики є частиною усталеного політичного порядку, що дозволяє забезпечувати баланс між виконавчою та законодавчою владою. В українських умовах подібні механізми можуть функціонувати як засіб підвищення довіри до парламенту й уряду.

Напрямом адаптації зарубіжного досвіду є розвиток аналітичних підрозділів при парламенті, які здатні забезпечувати депутатів об'єктивною та професійною інформацією. У багатьох демократичних країнах функціонують парламентські служби досліджень, що надають експертні висновки, аналізи законопроектів та прогностичні оцінки [28, с. 313].

У Великій Британії, Канаді, Нідерландах такі служби становлять інституційну основу ухвалення рішень, оскільки забезпечують парламент доказовою базою.

Для України створення розвинених аналітичних структур при парламенті може стати інструментом підвищення якості законопроектної роботи, мінімізації популізму та підсилення раціональності політичних рішень. Залучення експертів і науковців дозволило б депутатам формувати обґрунтовані законодавчі ініціативи, що відповідають реальним суспільним потребам [13, с. 49].

Елементом адаптації є реформування бюджетного процесу відповідно до моделей країн ОЕСР, де бюджетний контроль є одним із центральних механізмів парламентського впливу. У провідних західних державах контролюючі установи, що підзвітні парламенту, здійснюють аудит ефективності політики, що дозволяє оцінювати не лише факт витрачання коштів, а й результативність використання ресурсів. Створення ефективних моделей бюджетного нагляду в Україні може сприяти підвищенню прозорості у сфері управління фінансами та дозволити парламенту здійснювати контроль за якістю державних програм. Можливим напрямом адаптації є впровадження багаторічного бюджетного планування, що використовується у країнах ЄС і дозволяє поєднувати короткострокові та довгострокові цілі державної політики. Це сприяло б стабільності політичних рішень в Україні та мінімізації ризиків непередбачуваних змін бюджетного курсу [21, с. 35].

Цінним для української практики може бути й досвід скандинавських країн щодо системи парламентського контролю за урядовою діяльністю. Швеція, Данія та Норвегія демонструють модель відкритого урядування, де парламентські комітети мають суттєві можливості впливати на політичний процес і здійснювати глибоке вивчення стану виконання державної політики.

Скандинавська модель робить акцент на прозорості, співпраці з громадськістю та експертами, що можна адаптувати в Україні через впровадження регулярних публічних обговорень реформ, відкритих засідань комітетів та створення інтерактивних платформ для аналізу політики. В українському контексті такі механізми сприяли б підвищенню довіри та

розвитку політичної культури, орієнтованої на співпрацю між державою та суспільством.

Застосування зарубіжного досвіду можливе й у контексті розвитку системи стратегічного планування, що широко використовується в країнах ЄС. У багатьох державах стратегічне планування здійснюється з урахуванням прогнозних моделей, оцінок ризиків і аналізу ефективності політики. Для України імплементація подібних підходів може стати засобом підвищення послідовності політичних рішень та усунення хаотичності у формуванні державної стратегії. Використання методологій стратегічного аналізу, поширених у Нідерландах чи Франції, дозволило б органам влади враховувати довгострокові наслідки реформ і підбирати найбільш раціональні механізми їх реалізації. Це могло б знизити рівень політичної фрагментації та посилити здатність держави до прогнозованого розвитку [47, с. 55].

Окрему увагу слід приділити адаптації досвіду парламентсько-урядової взаємодії в умовах багатопартійності. У багатьох європейських країнах коаліційні уряди формуються на основі чітко визначених угод, які фіксують політичні пріоритети та механізми їх реалізації. Україна також має практику формування коаліцій, однак ефективність коаліційних угод часто обмежується недостатньою деталізацією зобов'язань і слабкими механізмами контролю. Упровадження структурованих коаліційних угод, подібних до німецьких або нідерландських, може забезпечити більшу узгодженість політичних рішень та їхній зв'язок із реальними потребами суспільства [44, с. 69]. Це дозволило б парламенту та уряду координувати свою діяльність більш прогнозовано та забезпечувати сталість політичного курсу між виборчими циклами.

Важливо звернутися й до досвіду цифровізації парламентської роботи, який активно впроваджують Естонія, Фінляндія та Ісландія. Використання електронних систем голосування, онлайн-платформ для подання

законопроектів, відкритих баз даних, інтерактивних механізмів участі громадян у законотворчості створює нову якість політичної взаємодії [5].

В Україні цифровізація парламенту може сприяти пришвидшенню розгляду ініціатив, зменшенню бюрократичних процедур, посиленню прозорості та залученню громадськості до правотворчих процесів. Сучасні цифрові інструменти дозволили б створити умови для підвищення ефективності законотворчої діяльності та контролю за виконанням політики.

Проте імплементація зарубіжного досвіду неможлива без урахування особливостей українського контексту. Будь-яка модель має бути адаптована з урахуванням політичної культури, рівня розвитку інституцій, історичного досвіду та специфіки суспільних очікувань. Імпорт інституцій не завжди гарантує їхню ефективність, якщо вони не поєднані з реформами, спрямованими на зміну практик управління, підвищення компетентності держслужбовців і зміцнення правової культури.

Україна може використовувати зарубіжний досвід як орієнтир, але імплементація повинна ґрунтуватися на глибокому аналізі, інституційному навчанні та адаптації механізмів до реальних можливостей держави [12].

Висновки до розділу 3

У третьому розділі було розглянуто зарубіжний досвід парламентської участі у формуванні та реалізації державної політики. Аналіз діяльності парламентів різних країн засвідчив, що у більшості демократичних держав парламент відіграє центральну роль у процесі вироблення політичних рішень та здійснення контролю за діяльністю уряду.

У таких країнах, як Німеччина, Франція, Велика Британія та США, парламенти мають розвинені інституційні механізми участі у формуванні державної політики, що забезпечує ефективну взаємодію між законодавчою та виконавчою владою.

Дослідження показало, що у багатьох країнах значну роль у формуванні державної політики відіграють парламентські комітети, які здійснюють детальний аналіз законодавчих ініціатив, проводять експертні обговорення та залучають до роботи представників наукового середовища і громадянського суспільства. Такий підхід сприяє підвищенню якості законодавчих актів і забезпечує більш ґрунтовне опрацювання політичних рішень. Окрім цього, поширеною практикою є проведення парламентських слухань та консультацій із громадськістю, що дозволяє враховувати різні точки зору у процесі вироблення державної політики.

Зарубіжний досвід також свідчить про значну роль парламентського контролю у забезпеченні ефективності державного управління. У багатьох країнах функціонують спеціалізовані парламентські комісії та контрольні органи, які здійснюють систематичний моніторинг діяльності уряду та оцінюють результати реалізації державних програм. Така практика сприяє підвищенню прозорості діяльності органів влади та забезпечує підзвітність виконавчої влади перед парламентом і суспільством.

ВИСНОВКИ

Роль Верховної Ради України у формуванні та реалізації державної політики проявляється через поєднання законодавчих, контрольних, представницьких і стратегічних функцій, що забезпечують узгодженість політичних рішень та їх практичну реалізацію.

Як вищий орган представницької влади парламент формує політико-правові засади суспільного розвитку, визначає напрями державного курсу, ухвалює закони, які стають основою для діяльності уряду та інших структур виконавчої влади.

Через свої повноваження Верховна Рада впливає на те, які моделі суспільного устрою закріплюються у нормативних актах, які механізми регулювання застосовуються та як держава реагує на нові виклики. У цьому контексті парламент виступає не лише джерелом правотворення, а й центром політичної координації між суспільством і державою, де формуються підходи до врядування та визначаються пріоритети розвитку.

Значущим аспектом ролі парламенту є здійснення контролю за реалізацією державної політики, що дозволяє забезпечувати її узгодженість із законодавчими рішеннями. Через комітети, тимчасові слідчі комісії, запити, заслуховування звітів уряду та діяльність підзвітних органів Верховна Рада контролює якість імплементації політичних рішень і виявляє проблеми, що виникають на етапі їх виконання. Така діяльність створює умови для корекції політики, підвищення прозорості та зміцнення підзвітності виконавчої влади. Контрольний сегмент парламентської діяльності дозволяє уникати надмірної концентрації влади та забезпечує баланс між політичними інститутами. Роль Верховної Ради як контролюючого органу посилюється і в контексті аналізу використання бюджетних ресурсів, що створює основу для оцінювання результативності державних програм і підвищення відповідальності урядових структур.

Через участь у визначенні стратегічних пріоритетів державного розвитку парламент впливає на довгостроковий характер політики. Ухвалення програм діяльності уряду, концепцій, національних стратегій та планів реформ формує рамки, у межах яких здійснюється управління державою. Верховна Рада має можливість впливати на формування політичного порядку денного, визначати напрями розвитку у сфері безпеки, економіки, соціальної політики, європейської інтеграції та цифровізації. У взаємодії з урядом парламент формує політичний курс, що відображає суспільні очікування та відповідає міжнародним зобов'язанням держави. Саме через стратегічну функцію парламент забезпечує стабільність державної політики та її здатність реагувати на динамічні глобальні процеси.

Законодавча діяльність Верховної Ради виступає фундаментом для реалізації державної політики, оскільки саме через ухвалення законів встановлюються механізми регулювання, визначаються повноваження органів влади та створюється правове підґрунтя для реформ. Закон як нормативний акт формує рамкові та процедурні умови, у яких виконавча влада реалізує свою діяльність.

Отже ефективність державної політики значною мірою залежить від якості законотворчого процесу, від того, наскільки закони відповідають реальним потребам суспільства та здатні бути імплементованими на практиці. Верховна Рада, працюючи через комітети, аналітичні підрозділи та експертні консультації, створює нормативну основу, від якої залежить напрям та інтенсивність управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко О. І. Формування державної міграційної політики. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2005. Т. 18. С. 88–91.
2. Браун М. П. Посібник з аналізу державної політики. Київ : Основи, 2000. 243 с.
3. Ворона Д. М. Концепція державної міграційної політики України. *Право та державне управління*. 2011. № 3. С. 147–154.
4. Гордієнко Л. А. Розвиток державної фінансової політики соціального спрямування : автореф. дис. ... д-ра екон. наук. Ірпінь, 2019. 35 с.
5. Данилов А. Д., Соловійова К. О. Напрями державної інформаційної політики України : thesis. 2016. URL: <http://openarchive.nure.ua/handle/document/6114>(дата звернення: 23.02.2026).
6. Дерев'янка А. І. Принципи державної міграційної політики. *Juridical scientific and electronic journal*. 2023. № 6. С. 824–826. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/198>(дата звернення: 23.02.2026).
7. Іващук М. Політичні партії верховної ради україни вііі скликання: роль у євроінтеграційному курсі україни. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 10(40). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-10\(40\)-762-774](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-10(40)-762-774)(дата звернення: 23.02.2026).
8. Ільяшенко В. А. Формування державної соціальної політики України. *Держава та регіони. Державне управління*. 2010. № 1. С. 192–197.
9. Калиновський Б. В. Конституційні засади державної регіональної політики. *Наукові записки інституту законодавства верховної ради україни*. 2016. № 3. С. 26–30.
10. Кащук О. Д. Особливості регулювання державної житлової політики. *I міжнародна науково-практична конференція таврійського національного університету до 160-річчя від дня народження в. і.*

вернадського. частина 2. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-303-6-24>(дата звернення: 23.02.2026).

11. Квятковська Л. А. Принципи реалізації державної регіональної політики : thesis. 2011. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/13764>(дата звернення: 23.02.2026).

12. Кисарець І. А. Політико-культурна парадигма державної інформаційної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.03. Київ, 2008. 18 с.

13. Корнієнко П. С. Місце і роль Верховної Ради України у формуванні правозахисного механізму держави. *Держава і право. Серія "Юридичні науки"*. 2019. Вип. 84. С. 49–60.

14. Кочук С. І. Еволюція теорій державної регуляторної політики. *Бізнес інформ*. 2018. № 3. С. 46–51.

15. Крейденко В. Роль верховної ради україни у державно-управлінських процесах в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи (Naukovi perspektivi)*. 2024. № 2(44). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2\(44\)-308-317](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2(44)-308-317)(дата звернення: 23.02.2026).

16. Лавроненко В. О. Реалізація державної соціальної політики України. *Держава та регіони. Державне управління*. 2010. № 2. С. 200–204.

17. Ліпкан В. А. Стратегія державної інфраструктурної політики україни. В.А. Ліпкан, 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-97758-3-2>(дата звернення: 23.02.2026).

18. Макаренко Н. Ю. Роль Верховної Ради як законодавчого інституту у процесі розвитку соціальної держави. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень*. 2007. Вип. 36. С. 133–143.

19. Макаренко О. Г. Роль Верховної Ради України у конституційно-правовому механізмі здійснення зовнішньої політики. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*. 2007. № 2. С. 99–111.

20. Марченко О. В. Правові засади державної інформаційної політики. *Юридична наука*. 2015. № 5. С. 59–64.
21. Микитась В. В. Значення соціальної політики в структурі державної політики України. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2015. № 1 (8), т. 2. С. 33–38.
22. Олешко А. А., Павленко А. О. Стратегічні напрями державної урбанізаційної політики України : thesis. 2020. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17142>(дата звернення: 23.02.2026).
23. Петренко І. І. Аналіз державної політики в Україні. *Гуманітарні студії*. 2014. Вип. 21. С. 131–137.
24. Петренко І. І. Експертно-аналітичне забезпечення державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук. Київ, 2001. 20 с.
25. Петренко І. І. Сутність та особливості державної політики. *Гілея*. 2016. Вип. 115 (№ 12). С. 403–407.
26. Пилипченко О. Мета державної міграційної політики україни. *Grundlagen der modernen wissenschaftlichen forschung*. 2024. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-13.12.2024.003>(дата звернення: 23.02.2026).
27. Поєдинок В. В. Моделі державної інвестиційної політики. *Вісник господарського судочинства*. 2012. № 1. С. 126–133.
28. Помаза-Пономаренко А. Л., Тарадуда Д. В. Артизм державної політики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2026. № 2. С. 313–321. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2026.2.313>(дата звернення: 23.02.2026).
29. Попов Р. А. Особливості державної антимонопольної політики. *Держава та регіони. Державне управління*. 2009. № 4. С. 59–62.
30. Порубенський О. М. Місце і роль комітетів Верховної Ради України в системі державних органів. *Вісник академії адвокатури україни*. 2006. Вип. 7. С. 25–30.

31. Пріоритети державної інноваційної політики : thesis / О. В. Кліменко та ін. 2010. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/14895> (дата звернення: 23.02.2026).
32. Райнін І. Л. Ефективність реалізації державної регіональної політики. *Публічне право*. 2016. № 2 (22). С. 107–112.
33. Розробка державної політики : Аналіт. зап. Київ : К.І.С., 2002. 320 с.
34. Савосько Т. Особливості формування державної інформаційної політики. *Public administration aspects*. 2024. Т. 12, № 1. С. 22–28. URL: <https://doi.org/10.15421/152403> (дата звернення: 23.02.2026).
35. Савенко М. Д. Парламентський контроль у системі реалізації державної політики України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2026. Вип. 93. С. 45–50. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2026/03/93-part-1-1.pdf> (дата звернення: 29.01.2026).
36. Савчук О. О. Законодавча діяльність Верховної Ради України в умовах реформування системи публічного управління. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. № 2. С. 112–118. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-2> (дата звернення: 29.01.2026).
37. Садовник І. В. Роль парламенту у формуванні державної політики національної безпеки України. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми та перспективи розвитку*. 2024. С. 214–220. URL: <https://doi.org/10.52058/49> (дата звернення: 29.01.2026).
38. Самойленко А. Ю. Інституційна роль Верховної Ради України у формуванні гендерної політики держави. *Конституція України vs інституційна спроможність держави*. 2025. С. 98–104. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2220/files/e68c028c-6d68-49c1-b9bd-55f8f9118a87.pdf> (дата звернення: 29.01.2026).

39. Сапожник В. І. Верховна Рада України як суб'єкт формування державної політики у сфері публічного управління. Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи. 2022. С. 85–89. URL: <https://univer.km.ua/sites/default/files/Публічне%20управління%20в%20Україні%20виклики%20сьогодення%20та%20глобальні%20імперативи.pdf>(дата звернення: 29.01.2026).
40. Свириденко Т. М. Правове забезпечення формування та реалізації зовнішньої політики України. 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/353135288_NORMATIVNO-PRAVOVE_ZABEZPECENNA_FORMUVANNA_TA_REALIZACII_ZOVNISN_OI_POLITIKI_UKRAINI (дата звернення: 29.01.2026).
41. Семененко О. В. Роль парламенту в інституційному механізмі державної політики України. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2021. № 3. С. 63–69. URL: <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2018-2> (дата звернення: 29.01.2026).
42. Сергієнко В. П. Верховна Рада України в системі органів державної влади: сучасні виклики та перспективи розвитку. Політична система України: конституційна модель та політичні практики. 2023. С. 210–218. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2023/10/Politychna_systema_Ukrainy_.pdf (дата звернення: 29.01.2026).
43. Сидоренко І. Г. Законодавчі механізми формування державної політики в Україні. Наукові записки студентів та аспірантів. Серія: Міжнародні відносини. 2020. Вип. 5. С. 120–126. URL: <https://doi.org/10.25264/22.04.2020/3>(дата звернення: 29.01.2026).
44. Скрипник О. М. Роль Верховної Ради України у правовому механізмі реалізації державної політики. Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2019. № 4. С. 54–60. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/955/891/> (дата звернення: 29.01.2026).

45. Слобожан С. О. Парламентські процедури як інструмент формування державної політики. Наукові праці з правознавства. 2023. № 2. С. 41–47. URL: <https://doi.org/10.51587/9781-7364-13371-2022-007> (дата звернення: 29.01.2026).
46. Смирнов М. І. Законодавчі інструменти Верховної Ради України у сфері державної політики. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 2. С. 135–140. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-2> (дата звернення: 29.01.2026).
47. Соболев І. П. Діяльність парламентських комітетів у процесі формування державної політики України. Правове забезпечення трансформації діяльності органів публічної влади для відновлення України. 2024. С. 52–58. URL: https://lawmaking.academy/wp-content/uploads/KRC_conf_pravove_zabezpechennya_traven_2024_A5_DRUK_.pdf (дата звернення: 29.01.2026).
48. Солдатенко О. Ю. Верховна Рада України як інститут демократичного представництва та формування державної політики. Освітній портал Верховної Ради України. 2023. С. 15–21. URL: <https://osvita.rada.gov.ua/uploads/documents/31252.pdf> (дата звернення: 29.01.2026).

ДОДАТКИ

Додаток А

Функціональні напрями впливу Верховної Ради України на формування державної політики

Напрямок діяльності Верховної Ради України	Зміст та інструменти впливу	Результативність у контексті державної політики
Формування законодавчої бази	Розроблення та ухвалення законів, оновлення правового поля, гармонізація з міжнародними стандартами.	Створює нормативне підґрунтя для реалізації політичних рішень, забезпечує стабільність регуляторного середовища.
Політичне програмування	Визначення загальних принципів, стратегій і напрямів внутрішньої та зовнішньої політики.	Сприяє узгодженості політичного курсу держави та визначає пріоритети національного розвитку.
Парламентський контроль за виконавчою владою	Запити, заслуховування, інтерпеляції, контроль виконання програм уряду.	Підтримує підзвітність уряду та запобігає відхиленню від задекларованих державних орієнтирів.
Бюджетне регулювання	Ухвалення Державного бюджету, контроль за його виконанням, аудит державних програм.	Забезпечує відповідність фінансових ресурсів стратегічним пріоритетам політики.
Кадрові рішення	Надання згоди на призначення Прем'єр-міністра, призначення посадових осіб, участь у формуванні уряду.	Впливає на управлінську ефективність та здатність інституцій реалізовувати державні пріоритети.
Ратифікація міжнародних договорів	Затвердження міжнародних угод та визначення напрямів зовнішньої політики.	Розширює міжнародну взаємодію та підтримує інтеграційні процеси держави.
Взаємодія з громадянським суспільством	Проведення парламентських слухань, консультації з експертами, участь у публічних дискусіях.	Забезпечує включення громадської думки у процес формування політичних рішень.
Нормативно-аналітична діяльність комітетів	Аналітичні дослідження, експертизи законопроектів, оцінка політичних наслідків.	Підвищує якість законодавчих рішень і забезпечує їхню практичну доцільність.
Реакція на кризові ситуації	Ухвалення невідкладних законів, кадрові зміни, створення слідчих комісій.	Дозволяє швидко адаптувати державну політику до нових викликів.
Інституційна співпраця	Взаємодія з урядом, судами, місцевим самоврядуванням, незалежними органами влади.	Формує узгоджену систему публічного управління та забезпечує цілісність державної політики.

Роль Верховної Ради України у реалізації державної політики в основних сферах суспільного розвитку

Сфера державної політики	Інструменти парламентського впливу	Формування результату та вплив на розвиток держави
Економічна політика	Ухвалення економічних законів, податкових змін, регуляторних актів, контроль за бюджетом.	Формує економічне середовище, забезпечує передбачуваність рішень та сприяє інвестиційній активності.
Соціальна політика	Законодавче визначення соціальних стандартів, програм підтримки населення, регулювання ринку праці.	Впливає на рівень добробуту, соціальну стабільність і захист вразливих груп населення.
Освітня та наукова політика	Прийняття законів у сфері освіти, фінансування наукових програм, підтримка інновацій.	Сприяє модернізації освіти та розвитку інтелектуального потенціалу країни.
Оборона та безпека	Затвердження воєнного стану, оборонних бюджетів, законодавчого забезпечення сектору безпеки.	Підсилює обороноздатність, адаптує політику до воєнних загроз та глобальних викликів.
Зовнішня політика	Ратифікація договорів, визначення зовнішньополітичних пріоритетів, міжпарламентська дипломатія.	Забезпечує міжнародне позиціонування держави та сприяє інтеграційним процесам.
Децентралізаційна політика	Ухвалення законів про місцеве самоврядування, бюджетну автономію, регіональний розвиток.	Формує ефективну модель управління на місцях та підтримує розвиток територіальних громад.
Правосуддя та правопорядок	Законодавче забезпечення судової системи, антикорупційних інституцій, правоохоронних реформ.	Підвищує довіру до правової системи та забезпечує дотримання прав і свобод громадян.
Екологічна політика	Регулювання у сфері охорони довкілля, управління природними ресурсами, імплементація міжнародних стандартів.	Підтримує сталий розвиток та зменшує екологічні ризики.
Інформаційна політика	Ухвалення законів про медіа, цифровізацію, кібербезпеку та доступ до інформації.	Формує відкритий інформаційний простір, посилює цифрові трансформації держави.
Гуманітарна та культурна політика	Регулювання питань культури, мовної політики, історичної пам'яті, підтримки національної ідентичності.	Сприяє консолідації суспільства і збереженню культурної спадщини.